

המוסד לביטוח לאומי
אגף הקרנות - הקרן לפיתוח שירותים לנכים

תיאור קולי בתיאטרות

שרה נהרי
ד"ר גילי המר
לירית גרובר
ד"ר נעמי פרזיגר

יוסי פריאר-דרור
ד"ר אסנת בר-חיים ארז
פרופ' נעמי כץ
פולינה באבאי

קרנות 8

סיוון התש"פ, יוני 2020

המוסד לביטוח לאומי

אגף הקרנות - הקרן לפיתוח שירותים לנכים

תיאור קולי בתיאטרות

יוסי פריאר-דרור

ד"ר אסנת בר-חיים ארז

פרופ' נעמי כץ

פולינה באבאי

שרה נהרי

ד"ר גילי המר

לירית גרובר

ד"ר נעמי פרזיגר

8 קרנות

ירושלים, סיוון התשפ"ו, יוני 2020

www.btl.gov.il

פתח דבר

אנחנו שמחים להגיש לעיונכם דו"ח מחקר המסכם את התוכנית "תיאור קולי בתיאטרות". התוכנית, אותה יזמה הקרן לפיתוח שירותים לנכים בשיתוף פעולה עם הספרייה המרכזית לעיוורים, נועדה לאפשר לעשרות אלפי עיוורים ואנשים עם לקויות ראייה לצרוך תרבות יחד עם בני משפחותיהם וחבריהם, ולקחת חלק פעיל בשיח התרבותי. התוכנית פעלה במימון הקרן בין השנים 2015-2018 ולוותה במחקר הערכה שממצאיו מובאים בדו"ח זה.

מטרת התיאור הקולי היא להמחיש ולתאר במילים מראות חזותיים, תוך הקפדה על שפה תקינה, בחירת מילים מדויקת, תמציתית ויצירתית, כך שאנשים המתקשים בראייה יקבלו תמונה מלאה של הנעשה מולם (בסרטים, בהצגות, אירועי ספורט, כנסים וכד')

בתוכנית מושא דו"ח זה, נעשה ניסיון ראשון בישראל, להשתמש בתיאור הקולי בתיאטרון. מטרת התיאור הקולי בתיאטרון היא לספק לצופים המתקשים בראייה לקבל תמונה מלאה על הדמויות המוצגות בו והאירועים המתרחשים על הבמה.

התיאור הקולי בתיאטרון כולל שני מרכיבים מרכזיים: מתארים קוליים אשר מבצעים את התיאור הקולי ותיאטראות מצוידים ומאובזרים המספקים את הפלטפורמה לתיאור הקולי ולאוכלוסיית ליקויי הראייה.

הקורס הראשון למתארים קוליים נפתח באוקטובר 2014, במימון הקרן לפיתוח שירותים לנכים ובשיתוף פעולה עם הספרייה המרכזית לעיוורים ולבעלי לקויות קריאה, המרכז לעיוור והמחלקה לתקשורת באוניברסיטה העברית. בקורס השתתפו ארבעה-עשר תלמידים, וכיום תשעה מהם מועסקים בספרייה המרכזית לעיוורים בהנגשת הצגות נבחרות.

בתוכנית לקחו חלק תיאטראות ומרכזי תרבות אשר נבחרו במסגרת קול קורא שפורסם על ידי הקרן, לתיאטראות שהיו מעוניינים בפעילות התיאור הקולי, בהבנה שיוכלו לקבל את הציוד הנדרש ולהנגיש הצגות באולמות שלהם. התיאטראות שנבחרו אובזרו, במימון הקרן בציוד קבע שנדרש לצורך הפעלת השירות. בנוסף, הספרייה לעיוורים הצטיידה בשתי ערכות ניידות שאפשרו לה לבצע הנגשה בתיאטראות ומופעים בהם לא קיים ציוד קבע.

עד היום נערכו מעט מאוד מחקרים אמפיריים שמטרתם לתקף את התיאור הקולי. משום כך, אחת ממטרות המחקר הייתה להעמיד למבחן אמפירי את התיאור קולי עצמו. מטרה נוספת הייתה בחינה של איכות המרכיבים השונים של התיאור הקולי – מכשיר השמע, סיור המגע, הקדימון ומאפייני התיאור הקולי, במטרה לספק המלצות ומסקנות יישומיות לשיפור התוכנית ולקביעת מדיניות להרחבתה בעתיד לתיאטראות נוספים ולפעילויות אחרות.

במחקר נמצא, באופן מובהק סטטיסטית, שאיכות החוויה לצופים, בהצגות עם תיאור קולי טובה יותר מאשר בהצגות ללא תיאור קולי. בנוסף, השפעה כזו התקבלה גם בכל אחד מתחומי החוויה בנפרד: תפיסת המרחב, תפיסת הנרטיב ותחושת המעורבות. נמצאה השפעה קטנה יותר לתיאור קולי בהשוואה להצגה ללא תיאור קולי במידת ההנאה. כלומר, אף שאיכות החוויה הייתה טובה יותר בהצגה עם תיאור קולי, לא נמצא אישוש לכך שההנאה גדולה יותר בהצגות אלה. נמצאה שבעיות רצון רבה בכל המרכיבים של התיאור הקולי – מכשיר השמע, סיור המגע, הקדימון והתיאור הקולי עצמו. עם זאת, מהממצאים האיכותניים עלה כי שינויים קלים כגון אפשרות האזנה לקדימון

ולתיאור הקולי במכשיר הטלפון הנייד במקום במכשיר השמע, הבניה מאורגנת יותר של סיוור המגע והעלאת הקדימון בכל ההצגות טרם ההצגה כדי לאפשר האזנה מהבית יכולים לשפר את איכות התיאור הקולי ואת שביעות הרצון ממנו.

אנחנו מבקשים להביע הערכתנו הרבה לספרייה המרכזית לעיוורים שהיוותה שותף מקצועי, מחויב ומסור לתוכנית: למר עמוס באר, מנכ"ל הספרייה המרכזית לעיוורים על תיכלול וניהול יסודי ומקצועי של התוכנית, ולגבי נופר גורן שניהלה את התוכנית מטעם הספרייה שעשתה מעל ומעבר, ברגישות, במקצועיות ובאחריות, לטובת הצלחת התוכנית והמחקר שליווה אותה.

הערכתנו הרבה נתונה גם למינהל מוגבלויות במשרד הרווחה והשירותים החברתיים, על שותפות מלאה מזה שנים רבות בפיתוח שירותים ותכניות לטובת אנשים עם מוגבלות בראיה, כולל שותפות גם בתכנית זו. תודה מיוחדת לגבי מירי מאיר שטטמן, מנהלת תחום שיקום תפקודי והנגשה מהמשרד, שליוותה אותנו בתכנית זו ותרמה רבות מהידע המקצועי שלה.

כמו כן, הערכתנו העמוקה לד"ר נורית נוישטט-נוי יועצת מטעם הקרן שליוותה מראשיתה את התוכנית ואת המחקר במסירות רבה, סיפקה המלצות מקצועיות ומקיפות עוד מראשית הדרך וממשיכה לקדם את נושא התיאור הקולי בישראל.

תודה והערכה גם לצוות המחקר: יוסי פריאר דרור ולירית גרובר, מחברת משב מחקר יישומי, לד"ר אסנת ארז בר חיים, ד"ר נעמי פרזיגר ופרופ' נעמי כץ מהקריה האקדמית אונו ולד"ר גילי המר מהאוניברסיטה העברית אשר חברו יחד להערכת תוכנית זו, על הליווי המחקרי, על תרומתם הרבה לתיקוף מודל התיאור הקולי, להעמקת הידע בנושא זה ולהפצתו בכנסים אקדמיים רלוונטיים.

תודה גם לתמי אילון, אשר בהיותה חלק מצוות הקרן לפיתוח שירותים יזמה את התוכנית והביאה ליציאתה לפועל, לאורית טובול על המשך הליווי המסור והמקצועי של התוכנית מטעם הקרן ולתמי אליאב ממינהל המחקר על הליווי של המחקר.

תודה שלוחה גם לחיה רבין ממחלקת הפרסומים אשר עמלה על ההוצאה של דו"ח זה.

לסיכום, התיאור הקולי פותח דלת להכלת אנשים עיוורים בעולם התרבות המקומי ומשפר את איכות החוויה מההצגה. כדי ששירות התיאור הקולי בתיאטראות ואף באירועי תרבות נוספים, יהפוך למציאות קיימת וקבועה עבור אוכלוסיית האנשים העיוורים ולקווי הראייה בישראל, ויאפשר להם חוויה שוויונית בצריכת תרבות ואמנות, נדרשות פעולות המשך ברמות שונות, כגון: חקיקה, מודעות ועוד ואנו תקווה שיעשו הפעולות הנדרשות לקידום נושא חשוב זה.

עו"ד איציק סבטו

עו"ס שמואל ויינגלס

מנהל קרנות הביטוח הלאומי

מנהל הקרן לפיתוח שירותים לנכים

תקציר מנהלים

תיאור התוכנית

תוכנית "תיאור קולי בתיאטראות" של הקרן לפיתוח שירותים לנכים מטעם המוסד לביטוח לאומי פותחה על מנת לאפשר לעשרות אלפי עיוורים ואנשים עם לקויות ראייה לצרוך תרבות יחד עם בני משפחותיהם וחבריהם, ולקחת חלק פעיל בשיח התרבותי. התוכנית כוללת שני מרכיבים מרכזיים, מתארים קוליים אשר מבצעים את התיאור הקולי ותיאטראות מצוידים ומאובזרים המספקים את הפלטפורמה לתיאור הקולי ולאוכלוסייה.

מטרת התיאור הקולי היא להמחיש למאזינים במילים מידע חזותי, תוך הקפדה על שפה תקינה, בחירת מילים מדויקת, תמציתית ויצירתית, כך שהם יקבלו תמונה מלאה של הדמויות המוצגות באירוע והאירועים המתרחשים בו. הקורס הראשון למתארים קוליים נפתח באוקטובר 2014, בשיתוף פעולה בין הקרן לפיתוח שירותים לנכים, הספרייה המרכזית לעיוורים ולבעלי לקויות קריאה, המרכז לעיוור והמחלקה לתקשורת באוניברסיטה העברית. בקורס השתתפו ארבעה-עשר תלמידים, וכיום תשעה מהם מועסקים בספרייה המרכזית לעיוורים בהנגשת הצגות נבחרות.

בדצמבר 2015 יצא קול קורא של הקרן לפיתוח שירותים לנכים לתיאטראות המעוניינים לקחת חלק בפעילות התיאור הקולי, לקבל את הציוד הנדרש ולהנגיש הצגות באולמות שלהם. לקול הקורא הוגשו 17 הצעות, מתוכן הצעה אחת של בית ספר למשחק. לאחר בחינה שהמקומות עומדים בדרישות הטכניות ובדרישות הנגישות, נבחרו עשרה תיאטראות (תיאטרון ירושלים, תיאטרון הצפון, תיאטרון חיפה, היכל התרבות נתניה, היכל התרבות הרצליה, מרכז תרבות נצרת, המשכן לאומניות אשדוד, תיאטרון הבימה, תיאטרון בית לסין, תיאטרון הקאמרי) ובית הספר למשחק "בית צבי". עשרת התיאטראות שנבחרו אובזרו, במימון הקרן, בציוד קבע המבוסס על מערכת IR הקיימת במקום. בית הספר למשחק בית צבי צויד בערכה ניידת (RF) שתאפשר הנגשה באולמות השונים שלו. בנוסף, הספרייה לעיוורים הצטיידה בשתי ערכות ניידות (RF) המאפשרות לה לבצע הנגשה בתיאטראות ומופעים בהם לא קיים ציוד קבע.

מטרות המחקר

עד היום נערכו מעט מאוד מחקרים אמפיריים שמטרתם לתקף את התיאור הקולי. משום כך, אחת ממטרות המחקר הייתה להעמיד למבחן אמפירי את התיאור קולי עצמו. במחקר נבחן גודל השינוי (Effect size) שמחולל התיאור הקולי בקרב עיוורים ולקויי ראייה באיכות החוויה, כפי שהיא באה לידי ביטוי במאפיינים הבאים: (1) תפיסת המרחב, (2) תפיסת הנרטיב, ו-(3) תחושת המעורבות בחוויה. בנוסף נבחן במחקר גודל השינוי (Effect size) שמחולל התיאור הקולי בקרב עיוורים ולקויי ראייה במידת ההנאה מההצגה.

מטרה נוספת הייתה בחינה של איכות המרכיבים השונים של התיאור הקולי – מכשיר השמע, סוור המגע, הקדימון ומאפייני התיאור הקולי, במטרה לספק המלצות ומסקנות יישומיות לשיפור ההתערבות. נוסף על כך, המחקר שם לו למטרה להציג תמונת מצב מהימנה בנוגע לשיקולים, האתגרים והחסמים של השתתפות אנשים עיוורים ולקויי ראייה בקהל הצגות התיאטרון, ולספק המלצות ומסקנות יישומיות בנושא כדי לשפר את התוכנית כך שתהיה יעילה, משמעותית ובת קיימא.

שיטת המחקר

מערך מחקר משולב, כמותי ואיכותי. הממצאים הכמותיים מבוססים על דגימה של 83 משתתפים עם לקות ראייה משמעותית או עיוורון. הגיל הממוצע של המשתתפים היה 54, ו-39% מהם היו בני 60 ומעלה. הממצאים האיכותניים מתבססים על 25 ראיונות ו-2 קבוצות מיקוד.

האיום הגדול ביותר על תוקף הממצאים בבחינת השינוי שמחוללת הצגה מונגשת עם תיאור קולי באיכות החוויה הוא איכות ההצגה עצמה. איכות ההצגה משפיעה במידה רבה על תפיסת החוויה בקרב הקהל, ועל כן היא עלולה למסך את התרומה של התיאור הקולי לחוויה הכוללת. בהתאם לכך נבנה מערך מחקר שהפריד את ההתערבות מאיכות ההצגה, ואפשר לייחס את השינוי (אם התרחש) לתיאור הקולי.

במחקר נכללו בסך הכול חמש הצגות, וכל אחת מהן הוצגה בשתי גרסאות – האחת מונגשת בתיאור קולי והשנייה לא מונגשת. כל משתתף צפה בשתי הצגות שונות, אחת בגרסה מונגשת והשנייה בגרסה לא מונגשת. בסופו של דבר כל ההצגות במחקר נצפו בשתי הגרסאות בחלוקה שווה בין המשתתפים. מערך זה אפשר לבדוד את ההשפעה של ההנגשה מאיכות ההצגה. בנוסף, במחצית מהמקרים ההצגה שנצפתה ראשונה הייתה מונגשת, ובמחצית השנייה ההצגה הראשונה לא הייתה מונגשת. בתום ההצגה הראשונה השיבו המשתתפים על שאלון רקע. בתום כל הצגה השיבו המשתתפים על שאלון איכות החוויה (תפיסת המרחב, תפיסת הנרטיב ומעורבות) ושאלון ההנאה. בתום כל הצגה מונגשת השיבו המשתתפים על שאלון שביעות הרצון ואיכות מרכיבי התיאור הקולי.

ממצאים כמותיים

נמצא אפקט חיובי, חזק ($\text{Effect size} = 0.85$) ומובהק ($p < .001$) לתיאור קולי בהשוואה להצגה ללא תיאור קולי באיכות החוויה ככלל. כלומר, איכות החוויה בהצגות עם תיאור קולי נמצאה טובה יותר משמעותית מאשר בהצגות ללא תיאור קולי. בנוסף, אפקט חיובי ומובהק התקבל גם בכל אחד מתחומי החוויה בנפרד: תפיסת המרחב, תפיסת הנרטיב ותחושת המעורבות. נמצא אפקט חיובי קטן בלבד ($\text{Effect size} = 0.14$) ולא מובהק ($p = .17$) לתיאור קולי בהשוואה להצגה ללא תיאור קולי במידת ההנאה. כלומר, אף שאיכות החוויה הייתה טובה יותר בהצגה עם תיאור קולי, לא נמצא אישוש לכך שההנאה גדולה יותר בהצגות אלה. נמצאה שביעות רצון רבה בכל המרכיבים של התיאור הקולי – מכשיר השמע, סיור המגע, הקדימון והתיאור הקולי עצמו. עם זאת, מהממצאים האיכותניים עלה כי שינויים קלים יכולים לשפר את איכות התיאור הקולי ואת שביעות הרצון ממנו.

סיכום ומסקנות

לתיאור הקולי נמצא אפקט חיובי חזק על איכות החוויה מההצגה. על מנת שהשירות של תיאור קולי בתיאטראות יהפוך למציאות קיימת ויציבה עבור אוכלוסיית העיוורים ולקויי הראייה בישראל, ויאפשר להם חוויה שוויונית בצריכת תרבות ואמנות, נדרשות פעולות המשך ברמות שונות, חקיקה, אחריות מודעות ועוד.

תוכן עניינים

1	מבוא.....
1	הקדמה.....
1	טכניקה של תיאור קולי.....
2	מורכבות התהליך וגישות ההנגשה הקיימות.....
2	ממצאי המחקר המועטים בתחום התיאור הקולי.....
2	מידע חסר בנוגע לתהליך ומרכיביו.....
4	תיאור התוכנית "תיאור קולי בתיאטראות".....
4	רקע להקמת התוכנית.....
4	הכשרת המתארים הקוליים.....
5	היערכות התיאטראות ואבזורים.....
5	התיאור הקולי (ההתערבות שהוערכה).....
6	רקע להזמנת מחקר מעצב מלווה.....
7	המחקר.....
7	מטרות המחקר.....
7	השערות ומערך המחקר.....
8	שיטה.....
14	כלי ראיון.....
14	הליך.....
15	אמצעים.....
16	ממצאים כמותניים.....
16	איכות החוויה.....
18	הנאה.....
19	איכות התיאור הקולי ושביעות הרצון ממנו.....
22	שיקולים אתגרים וחסמים בהליכה להצגות.....
24	ממצאים איכותניים : שיפור התוכנית והפיכתה לבת קיימא.....
24	חשיבות התוכנית בעיני השותפים והמשתתפים.....
25	הישגים.....
28	אתגרים.....
33	שאיפות להמשך.....
41	סיכום : הישגים, אתגרים, מסקנות והמלצות.....
41	הישגי התוכנית והשירות.....

42.....	אתגרים בהפעלת השירות
44.....	מסקנות והמלצות
46	כנסים ופרסים
47	ביבליוגרפיה
50	נספחים
50.....	נספח 1 : שאלון רקע
53.....	נספח 2 : שביעות רצון ואיכות התיאור הקולי
56.....	נספח 3 : איכות החוויה מההצגה
58.....	נספח 4 : ניטור הצגה [משתתף]
59.....	נספח 5 : כלי ראיון משתתפים
60.....	נספח 6 : כלי ראיון מתארים קוליים פעילים

אינדקס טבלאות

9	טבלה 1 : מסגרת הדגימה – רקע דמוגרפי, דגימה מול אוכלוסייה
10	טבלה 2 : מסגרת הדגימה – מאפיינים סוציו-דמוגרפיים
10	טבלה 3 : מסגרת הדגימה – איכות הראייה
11	טבלה 4 : צפייה בזוגות של הצגות
11	טבלה 5 : צפייה בהצגות ככלל
12	טבלה 6 : אופני הגעה ועלויות
16	טבלה 7 : תפיסת המרחב – השוואה בין הצגות עם תיאור קולי והצגות ללא תיאור קולי
17	טבלה 8 : תפיסת הנרטיב - השוואה בין הצגות עם תיאור קולי והצגות ללא תיאור קולי
17	טבלה 9 : מעורבות – השוואה בין הצגות עם תיאור קולי והצגות ללא תיאור קולי
18	טבלה 10 : איכות החוויה – השוואה בין הצגות עם תיאור קולי והצגות ללא תיאור קולי
19	טבלה 11 : הנאה – השוואה בין הצגות עם תיאור קולי והצגות ללא תיאור קולי
20	טבלה 12 : איכות התיאור הקולי ושביעות הרצון ממנו – מכשיר השמע
20	טבלה 13 : איכות התיאור הקולי ושביעות הרצון ממנו – סיור המגע
21	טבלה 14 : איכות התיאור הקולי ושביעות הרצון ממנו – קדימון
22	טבלה 15 : איכות התיאור הקולי ושביעות הרצון ממנו – מאפייני התיאור הקולי
23	טבלה 16 : שיקולים אתגרים וחסמים בהליכה להצגות

תודות

"אנשים ישכחו מה אמרת,

אנשים ישכחו מה עשית,

אבל אנשים לעולם לא ישכחו כיצד גרמת להם להרגיש".

מאיה אנג'לו

המחקר הנוכחי הוא מהמחקרים המשמעותיים והמרגשים שזכינו לערוך. במהלכו גילינו אנשים מדהימים ושירות הנגשה נפלא אשר השפיע לטובה על תחושותיהם של רבים בעת צריכת תרבות בישראל.

אנו מבקשים להודות לקרן לפיתוח שירותים לנכים במוסד לביטוח הלאומי על תמיכתה במחקר זה, ובמיוחד לגב' תמי אליאב, לגב' אורית טובול ולגב' תמי איילון. תודה גדולה לד"ר נורית נוישטט-נוי, יועצת הקרן שליוותה את התוכנית ואת המחקר במסירות רבה וסיפקה המלצות מקצועיות ומקיפות מראשית הדרך. נבקש להודות מקרב לב לספרייה המרכזית לעיוורים ולאנשים עם לקות ראייה על עבודתה היסודית והמרשימה. תודה מיוחדת למר עמוס באר, מנכ"ל הספרייה, ולגב' נופר גורן שעשתה מעל ומעבר, ברגישות ובאחריות, לטובת הצלחת מחקר זה. תודה אחרונה, גדולה ועמוקה, למשתתפי ומשתתפות המחקר, על נדיבות הלב ועל הנוכחות המופלאה – בלעדיכם כל זה לא היה אפשרי.

מבוא

הקדמה

"ראייה לקויה" מוגדרת כלקות חמורה בראייה שאי אפשר לתקנה באמצעות משקפיים רגילים, עדשות מגע, תרופות או ניתוח, ואשר מפריעה ליכולתו של אדם לעסוק במשימות יומיומיות כגון קריאה, קניות, בישול וצפייה בטלוויזיה (The National Eye Institute, 2018). ארגון הבריאות העולמי מגדיר ראייה לקויה קלה עד חמורה בשם "ראייה ירודה", והיעדר ראייה כלל בשם עיוורון (WHO, 2018). כ-234 מיליון בני אדם מעל גיל 15 בעולם מתמודדים עם לקויות ראייה שונות, מהם 81% מעל גיל 50 (Brouwer, Sadlo, Winding, & Hannman, 2008; WHO, 2018). ההגדרה החוקית לעיוורון בישראל היא חדות ראייה פחותה מ-3/60 בעין הטובה, עם תיקון ו/או שדה ראייה פחות מ-20 מעלות. במדינת ישראל רשומים כעיוורים 24,000 מבוגרים, ורק ל-10% מהם אין אפילו שרידי ראייה. ההערכה היא כי יותר מ-200 אלף איש מתמודדים עם "ראייה ירודה" (משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים, 2014). שכיחות הלקות צפויה לעלות עם השנים בשל העלייה בגיל האוכלוסייה (Vladeck, 2005).

גופי ממשל בעולם קוראים לתמיכה ולעידוד השתתפותם של אנשים עם לקויות שונות בפעילויות חברתיות ופעילויות פנאי (U.S. Department of Health and Human Services, 2011). אף על פי שפעילויות פנאי נחשבות לעיתים לעיסוקים צדדיים או לא-חיוניים, ראוי להתייחס אליהן ברצינות לשם קידום אורח חיים בריא, ויש להתחשב בגורמים סביבתיים המאפשרים או מקדמים את ההשתתפות בחיי הקהילה (AOTA, 2008, Berger McAteer, Schreier, & Kaldenberg, 2013). השתתפות באירועי תרבות כגון סרטים, הפקות תיאטרון, אירועי ספורט ותערוכות מוזיאונים מספקת לבני הקהילה הזדמנות לפנאי ולאינטראקציה חברתית, ומזוהה כרכיב מרכזי בשיפור הרווחה ובקידום הבריאות הכללית (Chang, Wray, & Lin, 2014; Doble & Santha, 2008). עם זאת, עבור אנשים עם לקות ראייה, מעורבות בפעילויות כאלה מוגבלת מאוד לעתים קרובות ותלויה באנשים קרובים ש"מתרגמים" ומתווכים את הסביבה החזותית עבורם.

טכניקה של תיאור קולי

תיאור קולי הוא טכניקה להנגשת תוכן חזותי לאנשים עם לקות ראייה. השירות מסייע להעצים את חוויית ההשתתפות של אנשים אלה באירועי פנאי באמצעות תיאור נרטיבי של תמונות והתרחשויות חזותיות חשובות באירוע. המתאר הקולי מלווה את המאזין לאורך כל האירוע ומציג עבורו באופן תמציתי תכנים הקשורים לעלילה, לתצוגה, לתפאורה, לשינויי סצנה, לבגדים, לשפת גוף, ולכל מהלך חזותי משמעותי אחר. התיאור מוצג בנקודות זמן שבהן לא נשמע מלל מקורי באירוע – דו-שיח, שיר וכדומה (The American Council of the Blind). מקורה של טכניקת התיאור הקולי הוא בתיאטרון בארה"ב בשנות השבעים של המאה הקודמת, אך כיום היא מיושמת במגוון רחב של אירועי תרבות נוספים כגון סרטי קולנוע, אופרה, מוזיאונים, מופעי ריקוד, אמנות וידאו ועוד (Romero-Fresco & Fryer, 2013; Walczak & Rubaj, 2014; Hutchinson & Eardley, 2018).

למעשה, רק לקראת סוף העשור הראשון של שנות האלפיים גובשו בארה"ב ובאירופה נהלים ותקנות בנוגע להכשרת מקריאים קוליים, לצד תקנת חובה להנגיש הופעות תרבות לאנשים עם לקות ראייה

(Romero-Fresco & Fryer, 2012). כיום הולך וגדל השימוש בתיאור קולי בארצות הברית, באירופה ובאוסטרליה כדי להתאים מופעי תרבות לקשת רחבה של אנשים עם לקויות ראייה (European Union-Lifelong Learning Programme, 2014; Mazur & Chmiel, 2014).

מורכבות התהליך וגישות ההנגשה הקיימות

תיאור קולי הוא תהליך מורכב ורב-ממדי. מטרתו היא ליצור מודל מנטלי שיאפשר למאזינים הבנה מעמיקה של האירוע, באמצעות שילוב המידע הקולי שבאירוע עצמו עם תיאור מילולי של האירועים החזותיים המתרחשים בו. גם המשתתפים עצמם משפיעים על התהליך, ומפיקים ידע נוסף על האירוע מתוך ידע קודם, ניסיון וציפיות, תהליכים אישיים של עיבוד מידע וכדומה (Braun, 2007). חשוב לציין שגם תהליך התיאור הקולי אינו אחיד, ובספרות מתוארים שני סגנונות עיקריים: סגנון קונבנציונלי וסגנון יצירתי. הסגנון הקונבנציונלי שם דגש על העברת מידע באופן אובייקטיבי ומספק תיאור של הדמויות, המיקומים, הזמן והנסיבות של צלילים שאינם ניתנים לזיהוי בקלות ושל פעולות ומראות חזותיים המתקיימים באירוע (Ofcom, 2008). הסגנון היצירתי, לעומתו, מתאפיין בגישה סובייקטיבית ופרו-אקטיבית, ובה העברת המידע יכולה לכלול גם תיאור סובייקטיבי של הדמויות ופעולותיהן, של הסביבה ושל כל פרט שיכול להוסיף להבנת העלילה.

ממצאי המחקר המועטים בתחום התיאור הקולי

בעולם וגם בישראל חסרים עדיין מחקרים בנושא התיאור הקולי. עיקר המחקר עד כה עסק בתיאור קולי המלווה תוכניות טלוויזיה וסרטי קולנוע (Pettitt, Sharpe & Cooper, 1996; Schmeidler & Kirchner, 2000), והתרכז בעיקר במשתנים טכניים וטכנולוגיים, באספקטים שפתיים, בפיתוח נהלים לאנשי המקצוע העוסקים בתיאור ובתגובות של אנשים עם לקות ראייה להליך (European Union – Lifelong Learning Programme, 2014; Braun, 2007). מרבית המחקרים בנושא נעשו עד כה בשיטות איכותניות, והתבססו על ראיונות או שאלונים קצרים. ממחקרים אלה עלה טווח רחב של סגנונות תיאור ושל ציפיות קהל: כך לדוגמה, ישנם משתמשים המעדיפים שהתיאור יכול פרטים רבים, ואחרים לעומתם מעדיפים פירוט מועט המשאיר מקום לכושר הדמיון והיצירתיות שלהם. אך באופן כללי עלה כי אנשים עם לקות ראייה שהשתמשו בשירות התיאור הקולי מצאו בו תועלת במספר תחומים: (א) ידע נרחב יותר לגבי העולם החזותי של האירוע; (ב) הבנה גדולה יותר לגבי תוכני האירוע, ויכולת טובה יותר להיות מעורבים בשיחה עם כלל הצופים; (ג) יכולת השתתפות עצמאית באירועי תרבות, מכיוון שאין צורך להיעזר בבן לוויה רואה שיתאר את המתרחש; (ד) מעורבות חברתית גבוהה יותר; (ה) הגדלת השוויון עם עולם האנשים הרואים; (ו) הנאה (Fels, Udo, Ting, & Diamond, 2006; Schmeidler & Kirchner, 2001). כמו כן, מחקרים מוקדמים יותר הראו תועלת חברתית וקוגניטיבית בשימוש בתיאור קולי בתוכניות טלוויזיה (Pettitt, Sharpe & Cooper, 1996; Schmeidler & Kirchner, 2000).

מידע חסר בנוגע לתהליך ומרכיביו

כפי שצוין לעיל, המחקרים בתחום עדיין מעטים, ולא נעשה די כדי להבין לעומק את התיאור הקולי וכדי למפות את הגורמים השונים המשפיעים עליו. אין מסקנות חד-משמעויות ואין מידע מוגדר לגבי תיאור קולי (Fryer & Freeman, 2012). מחקרים מעטים עוד יותר בחנו את התיאור הקולי כמטלה קוגניטיבית-שפתית גבוהה, הקשורה למרכיב התפיסה של תיווך חומר חזותי (Braun, 2007).

תיאורטיקנים בתחום מתארים את התיאור הקולי כתיווך מורכב של אירוע רב-ממדי הכולל שפה, קול וראייה; בהליך זה מתוארים מרכיבים חזותיים מרכזיים, ולפעמים גם מרכיבים קוליים הקשים לפיענוח בהאזנה בלבד. הליך זה אמור ליצור מודל מורכב אצל המאזין, שמרכיב "תמונת משמעות" מתוך ההאזנה הן למתאר הקולי והן להתרחשויות הקוליות באירוע עצמו. אך תהליך זה כולל גם התפתחויות פנימיות הקשורות לידע קודם, לניסיון קודם ולציפיות. אין די תובנות וידע לגבי הליך מורכב זה – למשל מידת ההשפעה של גורמים אישיים על ההנאה מהאירוע, מידת התועלת הכללית של התיאור קולי ועוד.

ככלל, מהספרות עולה כי נכון להיום לא נערך מחקר מקיף עם בסיס מתודולוגי איתן להערכת האפקטיביות של תיאור קולי בתיאטראות, ותרומתו להבנת האירוע ולחויית האירוע הכללית. יתר על כן, לא נבחנה הרלוונטיות של המרכיבים השונים בהנגשה – המתארים הקוליים, נוהל התיאור הקולי, מבני התיאטראות והאביזרים הנלווים, לאיכות ההנגשה ולשיפור חוויית הצרכנים.

תיאור התוכנית "תיאור קולי בתיאטרות"

רקע להקמת התוכנית

הקרן לפיתוח שירותים לנכים מטעם המוסד לביטוח לאומי עוסקת מאז שנת 1998 בקידום ובפיתוח הנגישות לאנשים עם מוגבלות בקהילה. הקרן העניקה עשרות מיליוני שקלים לפיתוח פרויקטים רבים שעסקו בהנגשת המרחב הציבורי עבור אנשים עם מוגבלויות שונות: פיסיות, חושיות, קוגניטיביות, נפשיות ותקשורתיות. מיזמי הנגישות כללו בין השאר התאמות לנגישות פיסית במבני ציבור, סיפוק מערכות עזר לשמיעה, ופיתוח פתרונות להנגשה קוגניטיבית באתרים ובמרכזי מבקרים. בכך תרמה הקרן רבות להעלאת המודעות לנושא הנגישות ולקידום החקיקה בנושא. בנוסף סייעה הקרן במימון ובפיתוח קורסים חדשניים ופורצי דרך בתחום הנגישות, בהם לדוגמה קורס יועצי נגישות (כיום "מורשי נגישות"), קורס נאמני נגישות, קורס מתורגמנים לשפת סימנים, קורס מתמללים וקורס מתארים קוליים (כחלק מהתוכנית הנדונה כאן).

באמצעות תיאור קולי אנשים עם לקויות ראייה יכולים ליהנות מצריכה איכותית של תוכני תרבות. מטרת התיאור הקולי היא להמחיש למאזינים במילים מידע חזותי, תוך הקפדה על שפה תקינה, בחירת מילים מדויקת, תמציתיות ויצירתיות, כך שהם יקבלו תמונה מלאה של הדמויות המוצגות באירוע והאירועים המתרחשים בו. התיאור הקולי מיועד להשתלב בהפסקות שבין הדיאלוגים והמוסיקה, כך שלא יפגע בתוכן המילולי של יצירת המקור. באמצעות התיאור הקולי ניתנת האפשרות לעשרות אלפי עיוורים ואנשים עם לקויות ראייה לצרוך תרבות יחד עם בני משפחותיהם וחבריהם, ולקחת חלק פעיל בשיח התרבותי.

הכשרת המתארים הקוליים

ד"ר נורית נוישטט-נוי נחשפה לתחום ההנגשה באמצעות תיאור קולי בשנת 2009, במסגרת מספר סדנאות בנושא שנערכו בארצות הברית. היא עוררה עניין בפיתוח התחום גם בישראל באמצעות הקרן לפיתוח שירותים לנכים מטעם המוסד לביטוח הלאומי. כחמש שנים לאחר מכן, בשנת 2014, הוקם השירות בארץ בשיתוף עם ד"ר נוישטט-נוי כיועצת הקרן, ובסיוע המחלקה לתקשורת באוניברסיטה העברית.

הקורס הראשון למתארים קוליים נפתח באוקטובר 2014, בשיתוף פעולה בין הקרן לפיתוח שירותים לנכים, הספרייה המרכזית לעיוורים ולבעלי לקויות קריאה, המרכז לעיוור והמחלקה לתקשורת באוניברסיטה העברית. בקורס השתתפו ארבעה-עשר תלמידים, וכיום תשעה מהם מועסקים בספרייה המרכזית לעיוורים בהנגשת הצגות נבחרות.

נוסף על הקורס נערכו שלושה ימי השתלמות למתארים הקוליים במטרה להעמיק את ההתמקצעות שלהם בתחום. ביוני 2016 נערכו שני ימי השתלמות בהנחיית אנדרו הולנד בנושאי אומנויות הבמה ואירועים חיים, ובפברואר 2017 נערך יום השתלמות בהנחיית צוות הספרייה המרכזית לעיוורים ומוטי בראכן מהאוניברסיטה העברית בנושאי טכנולוגיה, לשון ודיקציה, ופעילות שנתית. בנוסף הועברו שתי השתלמויות בהנחיית ג'ואל שניידר, מומחה בין-לאומי בתחום התיאור הקולי, השתלמות למתחילים עבור אנשי משרד החינוך ואנשי מקצוע נוספים שביקשו להכיר את הנושא ולעסוק בו,

והשתלמות למתקדמים שהועברה לקבוצה של קריינים שעוסקים בתחום הנגשת סרטים ומעוניינים להתמקצע בנושא.

לאחר סיום הקורס עקבה יועצת הקרן, ד"ר נורית נוישטט-נוי, אחר יישום ההכשרה המעשית של ארבעה-עשר בוגריו בתיאטראות. תוך זמן קצר התגבשה ההבנה כי על מנת שהשירות ייהפך לשגרה בכל אמצעי המדיה החזותית, יש לעודד חקיקת חוק תיאור קולי המקביל לחוק הכתוביות, או להוסיף תיאור קולי לתקנות נגישות השירות. כדי לאפשר חקיקה בנושא יש לבסס את התיאור הקולי כעיסוק רשמי במשרד הכלכלה, ולשם כך יש לקיים תהליך הכשרה משמעותי לעוסקים בה.

בהתאם לכך יזמה יועצת הקרן, ד"ר נורית נוישטט-נוי, בשיתוף עם דפנה סילובצקי ממשרד הכלכלה, תוכנית הכשרה למתארים קוליים שתהיה מקובלת על משרד הכלכלה. תוכנית ההכשרה מורכבת מלימודים עיוניים בהיקף של 115 שעות, ומלימודים מעשיים הכוללים סטאז' באולפנים ובמופעי תרבות בהיקף של 195 שעות – סה"כ 310 שעות של הכשרה מקצועית. בחודש ינואר 2019, לאחר תהליך רישום עיסוק שארך שלוש שנים, נפתחה [תוכנית ההכשרה](#)¹ למתארים הקוליים, והעיסוק קיבל הכרה מקצועית מהמדינה. מעתה, כל מי שיסיים קורס בתיאור קולי ויעמוד בדרישות ובבחינה, יהיה זכאי לתעודה מטעם משרד הכלכלה כ"מוסמך בתיאור קולי".

היערכות התיאטראות ואבזורם

בדצמבר 2015 יצא קול קורא של הקרן לפיתוח שירותים לנכים לתיאטראות המעוניינים לקחת חלק בפעילות התיאור הקולי, לקבל את הציוד הנדרש ולהנגיש הצגות באולמות שלהם. לקול הקורא הוגשו 17 הצעות, מתוכן הצעה אחת של בית ספר למשחק. לאחר בחינה שהמקומות עומדים בדרישות הטכניות ובדרישות הנגישות, נבחרו עשרה תיאטראות (תיאטרון ירושלים, תיאטרון הצפון, תיאטרון חיפה, היכל התרבות נתניה, היכל התרבות הרצליה, מרכז תרבות נצרת, המשכן לאומניות אשדוד, תיאטרון הבימה, תיאטרון בית לסין, תיאטרון הקאמרי) ובית הספר למשחק "בית צבי". עשרת התיאטראות שנבחרו אובזרו, במימון הקרן, בציוד קבע המבוסס על מערכת IR הקיימת במקום. בית הספר למשחק בית צבי צויד בערכה ניידת (RF) שתאפשר הנגשה באולמות השונים שלו. בנוסף, הספרייה לעיוורים הצטיידה בשתי ערכות ניידות (RF) המאפשרות לה לבצע הנגשה בתיאטראות ומופעים בהם לא קיים ציוד קבע.

התיאור הקולי (ההתערבות שהוערכה)

הכנת הצגה: לאחר שנבחרה הצגה לתיאור קולי, המתארים הקוליים מכינים אותה לתיאור. ההכנה נמשכת כחמישים שעות, ובמהלכה לומדים המתארים את ההצגה, מה לומר והיכן להשתלב במסגרת התיאור הקולי.

טרום הצגה: (א) סיור מגע – במסגרת סיור המגע משתתפים הקבוצה נפגשים עם מנהל/ת הבמה, השחקנים והמתארים, מקבלים הסבר על הדמויות בהצגה, מחברים את קולות השחקנים לדמויות, מזהים את קולם של המתארים הקוליים עצמם, ומכירים את מבנה הבמה, האביזרים המשמעותיים

¹ ראו פירוט באתר הספרייה המרכזית לעיוורים : www.clfb.org.il/heb/trainings/Audio_description_course

והתפאורה. (ב) המשתתפים מגיעים להצגה עצמה ומאזינים באוזניות לקדימון שהוקלט מבעוד מועד הכולל הסבר על ההצגה, הדמויות והתפאורה. אפשר להתכוון ולהאזין לקדימון כבר מהבית, באמצעות הורדת הקישור אליו מאתר הספרייה המרכזית לעיוורים או מאתר התיאטרון.

מהלך ההצגה: בשלב זה המשתתפים כבר מוכנים לצפייה בהצגה. התיאור קולי מושמע באוזניות כפסקול חי (לא מוקלט) הנלווה לתוכן, שמתאר למאזינים מה קורה על הבמה באופן שלא יפגע בחוויית הצפייה ושישרת נאמנה את היוצרים והמציגים.

רקע להזמנת מחקר מעצב מלווה

לאחר שהסתיים קורס ההכשרה הראשון, הופקו מספר לקחים בנוגע למרכיבים טכניים של התיאור הקולי – המיקום המיטבי של המתארים באולם, חשיבותו של ציוד תקין ונוח לשימוש, התחשבות באקוסטיקה באולמות וכדומה. מביצוע ראיונות וקבוצות מיקוד טרם המחקר עלה כי גורמים של ניסיון ואישיות יכולים להשפיע על מידת ההנאה מההצגה. בנוסף עלה צורך להעמיק את הידע על מידת השימוש בשירות וההנאה ממנו, ולהבין את החסמים הטכניים והאנושיים שעלולים להשפיע על מידת השימוש. לאור זאת הוחלט על מחקר מלווה לתקופה של שנתיים. המחקר החל ביוני 2016 ונמשך עד יוני 2018, ובחן הן את טכניקת התיאור הקולי בתיאטראות ככלי הנגשה כללי, והן את תוכנית ההכשרה והשירות הספציפי שיושמו בישראל.

המחקר

מטרות המחקר היישומיות היו גיבוש מסקנות והמלצות מבוססות-ממצאים למען שיפור תוכנית התיאור הקולי וקידומה בשטח, סיוע בהרחבת המודעות לתוכנית בקרב אוכלוסיית היעד והציבור בכלל, וקידום חקיקה בנושא. מטרת העל היא שכל אדם, ובכלל זה אוכלוסיית לקויי הראייה, יוכל לצרוך שירותים באופן שוויוני בקהילה.

מטרות המחקר

תוקף

עד היום נערכו מעט מאוד מחקרים אמפיריים שמטרתם לתקף את התיאור הקולי. משום כך, אחת ממטרות המחקר הנוכחי היא להעמיד למבחן אמפירי את התיאור קולי עצמו. במחקר נבחן גודל השינוי (Effect size) שמחולל התיאור הקולי בקרב עיוורים ולקויי ראייה באיכות החוויה, כפי שהיא באה לידי ביטוי במאפיינים הבאים: (1) תפיסת המרחב, (2) תפיסת הנרטיב, ו-(3) תחושת המעורבות בחוויה. בנוסף נבחן במחקר גודל השינוי (Effect size) שמחולל התיאור הקולי בקרב עיוורים ולקויי ראייה במידת ההנאה מההצגה.

איכות ההתערבות (התיאור הקולי), שיקולים, אתגרים וחסמים בצפייה בהצגות

מטרה נוספת הייתה בחינה של איכות המרכיבים השונים של התיאור הקולי – מכשיר השמע, סיור המגע, הקדימון ומאפייני התיאור הקולי, במטרה לספק המלצות ומסקנות יישומיות לשיפור ההתערבות. נוסף על כך, המחקר שם לו למטרה להציג תמונת מצב מהימנה בנוגע לשיקולים, האתגרים והחסמים של השתתפות אנשים עיוורים ולקויי ראייה בקהל הצגות התיאטרון, ולספק המלצות ומסקנות יישומיות בנושא כדי לשפר את התוכנית כך שתהיה יעילה, משמעותית ובת קיימא.

השערות ומערך המחקר

מערך המחקר

האיום הגדול ביותר על תוקף הממצאים בבחינת השינוי שמחוללת הצגה מונגשת באיכות החוויה הוא איכות ההצגה עצמה. איכות ההצגה משפיעה במידה רבה על תפיסת החוויה בקרב הקהל, ועל כן היא עלולה למסך את התרומה של התיאור הקולי לחוויה הכוללת. בהתאם לכך נבנה מערך מחקר שהפריד את ההתערבות מאיכות ההצגה, ואפשר לייחס את השינוי (אם התרחש) לתיאור הקולי.

במחקר נכללו חמש הצגות שונות, וכל אחת מהן הוצגה בשתי גרסאות – האחת מונגשת והשנייה לא מונגשת. כל משתתף צפה בשתי הצגות שונות, אחת מונגשת ואחת לא מונגשת. בסופו של דבר כל ההצגות במחקר נצפו בשתי הגרסאות בחלוקה שווה בין המשתתפים. מערך זה אפשר לבדד את ההשפעה של ההנגשה מאיכות ההצגה. בנוסף, במחצית מהמקרים ההצגה שנצפתה ראשונה הייתה מונגשת, ובמחצית השנייה ההצגה הראשונה לא הייתה מונגשת.

תרשים 1: מערך המחקר ברמת הצופה

השערות המחקר

1. איכות החוויה, כפי שהיא באה לידי ביטוי בתפיסת המרחב, תפיסת הנרטיב ותחושת המעורבות, תהיה גדולה יותר בהצגות שהונגשו לעומת הצגות שלא הונגשו.
2. ההנאה מההצגה תהיה גדולה יותר בהצגות שהונגשו לעומת הצגות שלא הונגשו.

שיטה

אוכלוסייה ודגימה

רקע דמוגרפי

הממצאים הכמותיים מבוססים על דגימה של 83 משתתפים עם לקות ראייה משמעותית או עיוורון. הגיל הממוצע של המשתתפים היה 54, ו-39% מהם היו בני 60 ומעלה. 50% מהמשתתפים היו נשואים או חיו בזוגיות. מבחינה דמוגרפית דגימה זו שונה במעט מאוכלוסייה הכללית של אנשים עם עיוורון או לקות ראייה בישראל,² אך עם זאת אוכלוסיית השוואה המתאימה ביותר היא אוכלוסיית האנשים עם עיוורון או לקות ראייה שצורכים תרבות והולכים להצגות, ולגביה אין נתונים כלל. טבלה 1 להלן מציגה את מסגרת הדגימה מבחינה דמוגרפית בהשוואה לכלל האוכלוסייה.

² אוכלוסיית האנשים בעלי תעודת עיוור או לקות ראייה.

טבלה 1: מסגרת הדגימה – רקע דמוגרפי, דגימה מול אוכלוסייה

משתנה N=83	דגימה %	אוכלוסייה %
מגדר [נשים]	58	51
גיל M (SD)	54 (14)	
גיל 60 ומעלה	39	50
מצב משפחתי		
נשוי/אה וחיה בזוגיות	50	55
רווק/ה	25	17
גרושה	18	8
אלמן/ה	7	20
ארץ לידה [ישראל]	72	
שפת אם [עברית]	75	

מאפיינים סוציו-דמוגרפיים

מבין משתתפי המחקר, 57% עובדים כיום בשוק החופשי, לעומת 33% בקרב אוכלוסיית העיוורים כולה (נכון לשנת 2015). 91% מבין המשתתפים דיווחו כי הם במצב כלכלי טוב או סביר. ככל הנראה אוכלוסיית הדגימה מעט חזקה יותר מבחינה כלכלית מאשר כלל אוכלוסיית העיוורים במדינת ישראל, אולם כאמור ההשוואה המתאימה ביותר היא לאוכלוסיית האנשים עם עיוורון או לקות ראייה בישראל שצורכים תרבות והולכים להצגות. טבלה 2 להלן מציגה את מסגרת הדגימה מבחינה סוציו-דמוגרפית.

במסגרת הדגימה, 35% מהמשתתפים היו עיוורים לחלוטין, ו-65% היו עם לקות ראייה משמעותית. כמחצית מהמשתתפים העיוורים היו עיוורים מלידה או מינקות. טבלה 3 להלן מציגה את מסגרת הדגימה מבחינת איכות הראייה של המשתתפים.

טבלה 2 : מסגרת הדגימה – מאפיינים סוציו-דמוגרפיים

משתנה N=83	דגימה %	אוכלוסייה %
השכלה		
יסודית	10	
תיכונית	25	
על תיכונית	14	
אקדמית	51	
עובד/ת כיום		
שוק חופשי	57	33
מסגרת מוגנת	5	
לא עובד	39	
מצב כלכלי		
טוב	36	
סביר	55	
לא טוב	9	

איכות הראייה של המשתתפים

טבלה 3 : מסגרת הדגימה – איכות הראייה

משתנה N=83	%
איכות הראייה	
עיוורון מוחלט	35
עצמים גדולים מקרוב	37
אור וצל בלבד	24
ראיית צינור Tunnel vision	4
גיל הופעת הלקות (שנים)	
0-2	49
3-10	6
11 ומעלה	45

הצגות

הממצאים לגבי תוקף התיאור הקולי, ההבדלים באיכות החוויה (תפיסת מרחב, תפיסת הנרטיב והמעורבות) וההבדלים במידת ההנאה מבוססים על דגימה של 81 אנשים שצפו בשתי הצגות – האחת מונגשת והאחרת לא מונגשת, כמפורט בטבלה 4 להלן.

מערך המחקר תוכנן כך שעבור כל אחת מההצגות, מספר שווה של משתתפים יצפו בגרסה המונגשת ובגרסה לא-מונגשת. אך בפועל התעוררו במערך קשיים טכניים שלא אפשרו ליישמו באופן מיטבי. בשתי הצגות היו פערים גדולים יחסית במספר הצופים בשתי הגרסאות – בגרסה המונגשת של ההצגה "האורחת" צפו שישה משתתפים יותר מאשר בגרסה הלא-מונגשת, ומנגד בגרסה המונגשת של ההצגה "הקומה השלישית" צפו שבעה משתתפים פחות מאשר בגרסה הלא-מונגשת. כיוון שבביצוע הרצון מההצגה כשלעצמה נמצאה גדולה יותר ב"הקומה השלישית", ההשלכות האפשריות של פער זה הן בכיוון הפוך להשערה.

טבלה 4: צפייה בזוגות של הצגות

הצגה	מונגשת [N]	לא מונגשת [N]
אילוף הסוררת	10	11
האורחת	25	19
בילי שוורץ	17	15
הקומה השלישית	13	20
הצמח של אבא	16	16
סה"כ	81	81

ממצאים בנוגע לשביעות הרצון ואיכות התיאור הקולי מתבססים על כלל המדגם של משתתפי המחקר ($N=83$), וכלל את כל ההצגות בגרסה המונגשת כמפורט בטבלה 5.

טבלה 5: צפייה בהצגות ככלל

הצגה	מונגשת [N]	לא מונגשת [N]
אילוף הסוררת	10	11
האורחת	29	22
בילי שוורץ	19	18
הקומה השלישית	16	20
הצמח של אבא	16	16
סה"כ	90	87

* לא כולל "אילוף הסוררת" המונגשת שהוקרנה בספרייה

אופני הגעה ועלויות

בכמחצית מהמקרים (48%) המשתתפים הגיעו להצגות בתחבורה פרטית. ב-87% מהמקרים המשתתפים הגיעו עם מלווה. עלות הבילוי הממוצעת הייתה 44 ₪ (ס"ת 52), לא כולל עלות הכרטיס להצגה, כמפורט בטבלה 6 להלן.

טבלה 6 : אופני הגעה ועלויות

משתתפים * N=167	%
כיצד הגיע	
תחבורה פרטית	48
תחבורה ציבורית	37
הסעה מאורגנת	12
ברגל	3
הגיע עם מלווה	87
עם מי הגיע	
משפחה	25
בן/בת זוג	12
חבר/ה	28
קבוצה	11
לבד	13
מלווה (שאינו חבר או משפחה)	9
אחר	2
כיצד שמע על ההצגה	
דרך המחקר	55
חבר	13
האגודה למען העיוור	11
הספרייה לעיוורים	9
דרך המתנ"ס	6
אחר	6
עלות הבילוי [לא כולל ההצגה]	
0	34
1-40	25
41-65	23
66 ומעלה	18
עלות הבילוי, M (SD)	44 (52)

כלי מחקר

כלי לבחינת איכות החוויה מההצגה

הכלי מבוסס באופן חלקי על כלי איכות החוויה ITC-SOPI (ITC Sense of Presence Inventory), (Lessiter, Freeman, Keogh, & Davidoff, 2001), אשר פותח במקור להערכת החוויה במציאות וירטואלית בקרב אנשים עם פגיעה מוחית, ובהמשך נעשה בו שימוש גם להערכת התיאור הקולי בקרב אנשים עם לקות ראייה (Fryer & Freeman, 2012).

במחקר זה כלי איכות החוויה מבוסס על שלושה תחומים: תפיסת המרחב, תפיסת הנרטיב ומעורבות. הכלי מבוסס על דירוג חוויה בסולם של 1-5 (1=מועטה ביותר, 5=רבה ביותר). לכלי נמצאה עקיבות פנימית טובה $\alpha=.87$. הציונים בתחום והכלי ככלל מבוססים על ממוצע ערכי הפריטים. הכלי מופיע כנספח בעמוד 55.

תחום תפיסת המרחב (Spatial Perception)

המדד כלל במקור 5 פריטים. לאחר מבחן עקיבות פנימית נמצא כי הפריט "מיקום הקולות" לא רלוונטי לתחום והיה בעל טעינות שלילית, ולכן הוא הושמט. בהתבסס על 4 הפריטים הנותרים, לתחום נמצאה עקיבות פנימית טובה $\alpha=.81$.

תחום תפיסת הנרטיב (Narrative Perception)

התחום כולל 3 פריטים, שביניהם נמצאה עקיבות פנימית טובה $\alpha=.79$. כל הפריטים נמצאו רלוונטיים ובעלי טעינות חיובית.

תחום מעורבות (Engagement)

התחום כלל במקור 8 פריטים. לאחר ביצוע ניתוח גורמים נמצאה תמיכה לכך שהפריטים מודדים שני תחומים נפרדים – מעורבות והנאה. לאחר ניתוח הגורמים, התחום של מעורבות כלל בסופו של דבר 3 פריטים שביניהם נמצאה עקיבות פנימית טובה $\alpha=.80$.

כלי לבחינת הנאה מההצגה

תחום זה השתייך במקור לתחום המעורבות בכלי איכות החוויה, אך לאחר ניתוח גורמים נמצא כאמור כי מדובר בשני תחומים נפרדים, ולכן במחקר זה הוא משמש ככלי נפרד. הכלי כולל 5 פריטים ונמצאה ביניהם עקיבות פנימית טובה מאוד $\alpha=.92$.

שאלון לבחינת שביעות רצון ואיכות מרכיבי התיאור הקולי

השאלון בודק את האיכות ואת שביעות הרצון מארבעת מרכיבי התיאור הקולי: מכשיר השמע, ההסבר המקדים [קדימון], סיור המגע ומאפייני התיאור הקולי. הכלי מבוסס על דירוג חוויה בסולם של 1-5 (1=מועטה ביותר, 5=רבה ביותר). הציונים בכל תחום מבוססים על ממוצע ערכי הפריטים. השאלון מופיע כנספח בעמוד 53.

שאלונים

נוסף על הכלים שפורטו לעיל נעשה שימוש בשני שאלונים נוספים. השאלון הראשון בחן מאפייני רקע של המשתתפים, כגון רקע דמוגרפי וסוציו-דמוגרפי, איכות ראייה, הרגלי צריכה של אירועי תרבות, אתגרים בצריכת אירועי תרבות ושיקולים הקשורים אליהם, וחסמים בצפייה בהצגות. השאלון מופיע כנספח בעמוד 50. השאלון השני הוא "שאלון ניטור הצגה" אשר ניטר את מאפייני הצפייה בהצגות שבמסגרת המחקר: מקום הישיבה, איכות השמיעה, אופני ההגעה להצגה, עלויות ועוד. השאלון מופיע כנספח בעמוד 58.

כלי ראיון

הראיונות נערכו על בסיס כלי ראיון מובנה. כלי ראיון למשתתפים ראו עמוד 59, וכלי ראיון עם המתארים הקוליים ראו עמוד 60.

הליך

גיוס המשתתפים

המשתתפים גויסו למחקר במספר אופנים: פרסום קול קורא דרך מערך הפרסומים של הספרייה המרכזית לעיוורים, פנייה ישירה לרשומים בספרייה זו, ובהמשך באמצעות שיטת כדור השלג – שבה המשתתפים הפנו למחקר משתתפים פוטנציאליים נוספים מבין מכריהם.

השתתפות במחקר

למשתתפים ניתן הסבר בכתב על המחקר במסגרת טופס הסכמה מדעת אשר הוקרא בפניהם. ההחלטה נעשתה באופן פרטני וניתן מענה מקיף לשאלות. כל המשתתפים במחקר חתמו על טופס ההסכמה מדעת.

אופן ההשבה ומועדיה

מחצית מהמשתתפים צפו תחילה בהצגה המונגשת, והמחצית השנייה צפו תחילה בהצגה לא-מונגשת. האינטרוול הממוצע בין הצפייה הראשונה לשנייה היה שלושה חודשים. המענה על שאלוני המחקר נעשה באמצעות פנייה טלפונית למשתתפים,³ לאחר תיאום מועד נוח. להלן סדר העברת הכלים והשאלונים:

- בתום ההצגה הראשונה השיבו המשתתפים על שאלון רקע.
- בתום כל הצגה השיבו המשתתפים על שאלון ניטור, שאלון איכות החוויה ושאלון ההנאה.
- בתום כל הצגה מונגשת השיבו המשתתפים על שאלון שביעות הרצון ואיכות מרכיבי התיאור הקולי.
- כשנה לאחר הצפייה בהצגה המונגשת השיבו המשתתפים על שאלון סקר לבחינת צריכת אירועי תרבות.

³ למעט הצגה אחת שנערכה בספרייה לעיוורים והצגה אחת נוספת שנערכה בתחילת המחקר בהן העברה נעשתה בהעברה פרטנית במקום ההצגה

- ראיונות עם המשתתפים, המתארים הקוליים ובעלי תפקידים נוספים בתיאטראות ובתוכנית בוצעו במועדים שונים לאורך תקופת המחקר.

אמצעים

התיאור הקולי נעשה באמצעות שתי מערכות שונות: מערכת אינפרה-אדום ומערכת שמע ניידת.

עיבודים וניתוחים סטטיסטיים

עבור המשתתפים האיכותניים חושבו שכיחויות אבסולוטיות ובאחוזים. עבור המשתתפים הכמותיים חושבו ממוצעים, סטיות תקן וגודל האפקט [Effect size]. אפקט שגודלו בין 0.2-0.4 נחשב חלש, אפקט בגודל בין 0.4-0.6 נחשב בינוני, ואפקט בגודל העולה על 0.6 נחשב חזק.⁴ על מנת לבדוק את השערת המחקר בנוגע לאיכות החוויה ומידת ההנאה בוצע מבחן t-test pairs. הרף לקבלת השערת המחקר היה $\alpha=0.05$ חד כיווני. העיבודים והניתוחים נעשו באמצעות תוכנה סטטיסטית ייעודית – SPSS גרסה 21 של חברת IBM. התשובות לשאלות הפתוחות והראיונות נותחו באמצעות ניתוח תוכן איכותני, בהתבסס על השיטה הפנומנולוגית.

⁴ Sawilowsky, S (2009). "New effect size rules of thumb". Journal of Modern Applied Statistical Methods. 8 (2): 467–474.[Link](#)

ממצאים כמותניים

איכות החוויה

Spatial Perception : תפיסת המרחב

נמצא אפקט חיובי, חזק (Effect size = 1.08) ומובהק ($p < .001$) לתיאור קולי בהשוואה להצגה ללא תיאור קולי בתפיסת המרחב. כלומר, תפיסת המרחב בהצגה עם תיאור קולי הייתה טובה יותר משמעותית מהצגה ללא תיאור קולי. יתר על כן, אפקט חיובי ומובהק התקבל בכל אחד מהפריטים המרכיבים את התחום של תפיסת מרחב – יכולת לדמיין את המקומות, יכולת לחוות את הסצנות ועוררות של החושים. טבלה 7 להלן מציגה את הממצאים הרלוונטיים בנוגע לתפיסת המרחב, ומראה את ההבדל בתפיסת המרחב בין הצגות עם תיאור קולי להצגות בלעדיו.

טבלה 7 : תפיסת המרחב Spatial Perception – השוואה בין הצגות עם תיאור קולי והצגות ללא

תיאור קולי

p-value	Effect Size	לא	כן	פריט תיאור קולי
< .001	0.88	3.3 (1.3)	4.2 (0.8)	הרגשת שאתה יכול לדמיין את המקומות בהם סיפור ההצגה מתרחש
< .001	1.05	3.6 (1.1)	4.5 (0.6)	הרגשת שאתה יכול לחוות את הסצנות והאירועים בהצגה
< .001	0.68	3.8 (1.1)	4.4 (0.7)	הרגשת שכל החושים שלך מתעוררים בהצגה
< .001	1.08	3.6 (0.8)	4.3 (0.6)	תפיסת המרחב: ציון מסכם

* סקלת תשובות: 1 [מועטה ביותר] – 5 [רבה ביותר]

Narrative Perception : תפיסת הנרטיב

נמצא אפקט חיובי, חזק (Effect size = 0.77) ומובהק ($p < .001$) לתיאור קולי בהשוואה להצגה ללא תיאור קולי בתפיסת הנרטיב. כלומר, תפיסת הנרטיב בהצגה עם תיאור קולי הייתה טובה יותר משמעותית מאשר בהצגה ללא תיאור קולי. יתר על כן, אפקט חיובי ומובהק התקבל בכל אחד מהפריטים המרכיבים את התחום של תפיסת הנרטיב: יכולת לדמיין את הדמויות, יכולת לעקוב אחר הדמויות ויכולת לעקוב אחר סיפור ההצגה. טבלה 8 להלן מציגה את ההבדל בתפיסת הנרטיב בין הצגות עם תיאור קולי להצגות בלעדיו.

טבלה 8: תפיסת הנרטיב Narrative Perception - השוואה בין הצגות עם תיאור קולי והצגות ללא

תיאור קולי

p-value	Effect Size	לא	כן	פריט תיאור קולי
< .001	0.60	3.3 (1.2)	4.0 (0.9)	הצלחת לדמיין את הדמויות
< .001	0.72	3.6 (1.2)	4.4 (0.8)	הצלחת לעקוב אחר הדמויות
< .001	0.64	4.2 (0.9)	4.7 (0.6)	הצלחת לעקוב אחר סיפור ההצגה
< .001	0.77	3.7 (1.0)	4.3 (0.8)	תפיסת הנרטיב ציון מסכם

* סקלת תשובות: 1 [מועטה ביותר] – 5 [רבה ביותר]

איכות החוויה : מעורבות Engagement

נמצא אפקט חיובי, בינוני (Effect size = 0.42) ומובהק ($p < .01$) לתיאור קולי בהשוואה להצגה ללא תיאור קולי במידת המעורבות. כלומר, מידת המעורבות בהצגה עם תיאור קולי נמצאה גדולה יותר משמעותית מאשר בהצגה ללא תיאור קולי. יתר על כן, אפקט חיובי ומובהק התקבל בכל אחד מהפריטים המרכיבים את התחום של מעורבות. טבלה 9 להלן מציגה את ההבדל במידת המעורבות בין הצגות עם תיאור קולי להצגות בלעדיו.

טבלה 9: מעורבות Engagement – השוואה בין הצגות עם תיאור קולי והצגות ללא תיאור קולי

p-value	Effect Size	לא	כן	פריט תיאור קולי
< .01	0.46	4.0 (1.1)	4.4 (0.9)	הרגשת שאתה כל כולך בתוך ההצגה
< .05	0.29	4.2 (0.8)	4.5 (0.7)	היית מרוכז בהצגה ולא חשבת על שום דבר אחר
< .05	0.31	3.6 (1.4)	4.0 (1.1)	הרגשת שאתה מאבד את תחושת הזמן בהצגה
01 < .	0.42	3.9 (0.9)	4.3 (0.8)	תחושת מעורבות ציון מסכם

* סקלת תשובות: 1 [מועטה ביותר] – 5 [רבה ביותר]

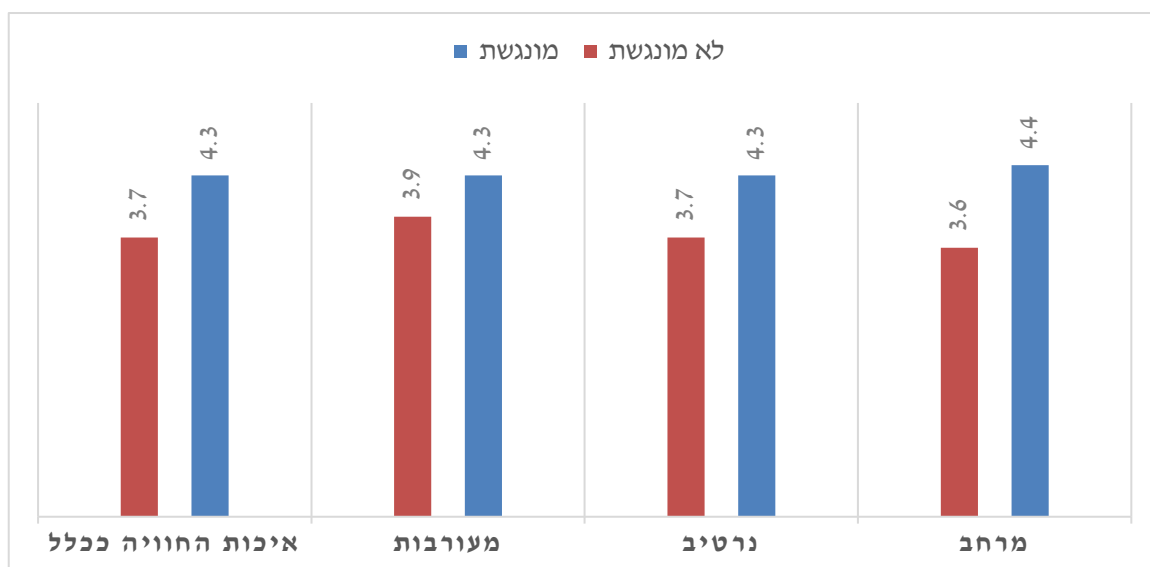
איכות החוויה מההצגה ככלל

נמצא אפקט חיובי, חזק (Effect size = 0.85) ומובהק ($p < .001$) לתיאור קולי בהשוואה להצגה ללא תיאור קולי באיכות החוויה ככלל. כלומר, איכות החוויה בהצגות עם תיאור קולי נמצאה טובה יותר משמעותית מאשר בהצגות ללא תיאור קולי. כאמור, אפקט חיובי ומובהק התקבל גם בכל אחד מתחומי החוויה בנפרד: תפיסת המרחב, תפיסת הנרטיב ותחושת המעורבות. טבלה 10 להלן מציגה את ההבדל באיכות החוויה ככלל ובכל אחד מהתחומים בנפרד בין הצגות עם תיאור קולי והצגות בלעדיו. התרשים בעמוד הבא מציג ההבדל באיכות החוויה ככלל ובכל אחד מהתחומים בנפרד בין הצגות עם תיאור קולי והצגות בלעדיו.

טבלה 10 : איכות החוויה – השוואה בין הצגות עם תיאור קולי והצגות ללא תיאור קולי

תחום תיאור קולי	כן	לא	Effect Size	p-value
תפיסת המרחב	4.3 (0.6)	3.6 (0.8)	1.08	< .001
תפיסת הנרטיב	4.3 (0.8)	3.7 (1.0)	0.77	< .001
תחושת המעורבות	4.3 (0.8)	3.9 (0.9)	0.42	.01 <
איכות החוויה ציון מסכם	4.3 (0.6)	3.7 (0.7)	0.85	.001 <

* סקלת תשובות: 1 [מועטה ביותר] – 5 [רבה ביותר]

הנאה

נמצא אפקט חיובי קטן בלבד (Effect size = 0.14) ולא מובהק ($p = .17$) לתיאור קולי בהשוואה להצגה ללא תיאור קולי במידת ההנאה. כלומר, אף שאיכות החוויה הייתה טובה יותר בהצגה עם תיאור קולי, לא נמצא אישוש לכך שההנאה גדולה יותר בהצגות אלה. ההנאה, ככל הנראה, תלויה יותר באיכות ההצגה מאשר בתיאור הקולי. טבלה 11 להלן מציגה את ההבדלים בהנאה בין הצגות עם תיאור קולי ובלעדיו.

טבלה 11: הנאה – השוואה בין הצגות עם תיאור קולי והצגות ללא תיאור קולי

p-value	Effect Size	לא	כן	פריט תיאור קולי
n.s.	0.05	(1.0)3.9	3.9 (1.1)	ההצגה גרמה לך להתרגש
p=.09	0.20	(1.1)3.9	(1.0)4.1	החווייה של ההצגה הייתה עוצמתית
n.s.	0.06	(1.2)4.2	(1.1)4.3	תמליץ לחברים על ההצגה
n.s.	0.18	(1.0)4.3	4.4 (0.8)	נהנית מההצגה
n.s.	0.11	(1.1)4.3	4.4 (1.0)	ההצגה גרמה לך לרצות ללכת להצגות נוספות
n.s.	0.14	4.1 (0.9)	4.2 (0.9)	הנאה ציון מסכם

* סקלת תשובות: 1 [מועטה ביותר] – 5 [רבה ביותר]

לסיכום, מבחינת התוקף של התיאור הקולי, נמצא אישוש לכך שהוא אכן מוביל לשינוי חיובי ומשמעותי באיכות החוויה ככלל ובכל אחד ממרכיבי החוויה בנפרד: תפיסת המרחב, תפיסת הנרטיב ותחושת המעורבות. עם זאת, לא נמצא אישוש לכך שהתיאור הקולי מחולל שינוי במידת ההנאה מההצגה.

איכות התיאור הקולי ושביעות הרצון ממנו

תהליך התיאור הקולי התחיל בהדרכה בנוגע למכשירי השמע ולאופן תפעולם, ולאחר מכן המשיך לסיור המגע. במהלך הסיור קיבלו המשתתפים הסבר לגבי ההצגה, השחקנים והדמויות, האביזרים והתפאורה. בחלק מהמקרים התאפשרה עלייה לבמה ומגע עם האביזרים והתפאורה. התהליך המקדים ארך בין חצי שעה לשעה. לאחר מכן החלה ההצגה, שהונגשה למשתתפים באמצעות התיאור הקולי.

איכות התיאור הקולי ושביעות הרצון ממנו נבחנו בכל אחד מארבעת המרכיבים: השמע, סיור המגע, הקדימון והתיאור הקולי עצמו, במסגרת שאלון שביעות רצון ואיכות התיאור הקולי (עמוד 53). הממצאים מוצגים להלן.

איכות התיאור הקולי ושביעות הרצון ממנו: מכשיר השמע

נמצאה שביעות רצון רבה מאוד מההדרכה בנוגע לתפעול המכשיר, ושביעות רצון רבה מאיכות השמע ומאמינות המכשיר. יחד עם זאת, בכמה מקרים בודדים המכשיר לא עבד כהלכה והדבר עורר אכזבה גדולה בקרב אותם משתתפים. מהתשובות לשאלות הפתוחות עלתה ציפייה לאפליקציה⁵ אשר תאפשר לקבל את התיאור הקולי דרך הטלפון הנייד, תייתר את ההדרכה ותקצר את משך התהליך המקדים באופן משמעותי. טבלה 12 להלן מציגה את הממצאים בנוגע לשביעות הרצון ממכשיר השמע.

⁵ עם זאת, יש קושי טכנולוגי של קליטה בתוך התיאטרון וכן הצורך לכבות טלפונים במהלך ההצגה.

טבלה 12: איכות התיאור הקולי ושביעות הרצון ממנו – מכשיר השמע

M	רבה ורבה ביותר %	פריט N=90
4.6	91	ההדרכה בנוגע לתפעול המכשיר הייתה ברורה
4.4	85	המכשיר היה נוח וקל לתפעול
4.0	70	המכשיר עבד בצורה שוטפת (ללא בעיות)
4.0	67	שביעות רצון מאיכות השמע של המכשיר

* סקלת תשובות: 1 [מועטה ביותר] – 5 [רבה ביותר]

איכות התיאור הקולי ושביעות הרצון ממנו: סיור המגע

98% מהמשתתפים השתתפו בסיור המגע, ורק בודדים העדיפו לוותר עליו. בקרב המשתתפים נמצאה שביעות רצון רבה מהסיור. לפי תשובותיהם לשאלון, הסיור תרם במידה בינונית עד רבה להיכרות עם הדמויות, להכרת הפריטים שנמצאים על הסט ולהבנת מה שעתידי להתרחש בהצגה. עם זאת, נמצא כי איכות סיור המגע תלויה במי שמבצע אותו. חלק מהסיורים, שרובם התרחשו עם תחילת המחקר, לא היה מובנים ושיטתיים מספיק, והשחקנים לא ידעו מהי המטרה ועל מה ראוי לשים דגש. מכך עולה כי נדרשים הדרכה וניסיון כדי לבצע סיורים כראוי, וכן הבניה שיטתית של מהלך הסיור. כמו כן עלה מהממצאים כי לרוב הבמה אינה גדולה מספיק כדי להכיל קבוצות גדולות שיוכלו לגשת בנוחות אל האביזרים והתפאורה. נוסף על כך, אזור הבמה רווי מכשולים פיזיים ומחייב נוכחות משמעותית של מלווים. לפיכך, רוב הסיורים נערכו מבלי לעלות על הבמה.

טבלה 13 להלן מציגה את הממצאים בנוגע לשביעות הרצון מסיור המגע.

טבלה 13: איכות התיאור הקולי ושביעות הרצון ממנו – סיור המגע

M	רבה ורבה ביותר %	פריט N=80 *
3.8	67	סיור המגע תרם לזיהוי הקול של כל שחקן
3.8	62	סיור המגע תרם להבנה ולהיכרות עם הדמויות
3.8	66	סיור המגע תרם להבנה של הקיים על הסט, כגון תפאורה ואביזרים
3.8	60	סיור המגע תרם להבנה של העתיד להתרחש בהצגה
4.2	77	שביעות רצון מסיור המגע

* לא כולל "אילוף הסוררת" המונגשת שהוקרנה בספרייה לעיווריים.

איכות התיאור הקולי ושביעות הרצון ממנו: קדימון

82% מהנשאלים האזינו לקדימון, מתוכם 21% טרם ההגעה לתיאטרון, ו-18% לא האזינו לקדימון כלל. יש לציין כי הנכונות להאזין לקדימון הושפעה ככל הנראה גם מנוכחות צוות המחקר, שסייע למשתתפים בכניסה לאולם ועודד אותם להאזין לו. יש להניח שאחוז השומעים מבין הבאים יהיה

נמוך יותר בעתיד ללא נוכחות צוות מחקר. המשתתפים שהאזינו לקדימון דיווחו ברובם על שביעות רצון רבה מאוד ממנו: הקדימון תרם במידה רבה להיכרות עם הדמויות, להכרת מבנה הסט והאביזרים בו, ולהבנת העתיד להתרחש בהצגה. עקב כך אנו ממליצים להקל על האזנת הקדימון ולעודד אותה טרם ההגעה לתיאטרון, מה שצפוי להגדיל את מספר המאזינים ויקצר את התהליך המקדים. טבלה 14 להלן מציגה את הממצאים על שביעות הרצון מהקדימון.

טבלה 14: איכות התיאור הקולי ושביעות הרצון ממנו – קדימון

M	רבה ורבה ביותר %	פריט N=90
4.3	85	הקדימון תרם להבנה ולהיכרות עם הדמויות
4.3	82	הקדימון תרם להבנה של הקיים על הסט, כגון תפאורה ואביזרים
4.1	76	הקדימון תרם להבנה של העתיד להתרחש בהצגה
4.4	85	שביעות רצון מהקדימון להצגה

איכות התיאור הקולי ושביעות הרצון ממנו: מאפייני התיאור הקולי

שביעות הרצון ממאפייני התיאור הקולי בכללותם הייתה רבה עד רבה מאוד. שביעות רצון זו מפתיעה לטובה, בהתחשב בגיוון ובהעדפות הבין-אישיות השונות לגבי חלק מהמאפיינים.⁶ 94% מהמשתתפים ציינו כי התיאור הקולי תרם להצגה במידה רבה עד רבה מאוד, ו-87% ציינו כי התיאור הקולי גרם להם במידה רבה עד רבה מאוד לרצות ללכת להצגות נוספות עם תיאור קולי. השתלבות התיאור הקולי במחזמר כנראה הייתה מאתגרת יותר, והשילוב שלה היה פחות מוצלח.⁷ טבלה 15 בעמוד הבא מציגה את הממצאים בנוגע לשביעות הרצון ממאפייני התיאור הקולי.

⁶ כפי שעלה מהממצאים האיכותניים וכן מהידוע מהספרות המחקרית.

⁷ לא ניתן לאשש זאת סטטיסטית כיוון שהיה רק מחזמר אחד, אולם משנה תוקף לכך התקבל גם מניתוחי התוכן האיכותניים.

טבלה 15 : איכות התיאור הקולי ושביעות הרצון ממנו – מאפייני התיאור הקולי

M	רבה ורבה ביותר %	פריט N=90
4.7	93%	הביטוי וההגייה של המילים היה ברור
4.4	86%	האינטונציה וגובה צליל הדיבור היה מתאים
4.4	84%	קצב ומהירות הדיבור היה מתאים
4.2	80%	כמות המלל בתיאור הקולי הייתה מתאימה
4.1	72%	התיאור הקולי השתלב במתרחש בהצגה ולא פגע ברצף של ההצגה
4.5	90%	התיאור הקולי תרם להבנה של ההצגה
4.5	94%	התיאור הקולי תרם לעוצמת החוויה
4.3	80%	שביעות רצון מהתיאור הקולי
4.5	87%	התיאור הקולי גרם לרצות ללכת להצגות נוספות עם תיאור קולי

לסיכום, בבחינת איכות מרכיבי התיאור הקולי ושביעות הרצון ממנו, נמצאה שביעות רצון רבה בכל המרכיבים – מכשיר השמע, סיור המגע, הקדימון והתיאור הקולי עצמו. עם זאת, מהממצאים עלה כי שינויים קלים יכולים לשפר את איכות התיאור הקולי ואת שביעות הרצון ממנו – למשל אפשרות האזנה לקדימון ולתיאור הקולי במכשיר הטלפון הנייד⁸ במקום במכשיר השמע, הבניה מאורגנת יותר של סיור המגע, והעלאת הקדימון בכל ההצגות טרם ההצגה כדי לאפשר האזנה מהבית.

שיקולים אתגרים וחסמים בהליכה להצגות

בבחינה של השיקולים, האתגרים והחסמים בהליכה להצגות, עלו הממצאים הבאים :

- מרכיבי האיכות, כלומר תפיסת איכותם של ההצגה והשחקנים, מהווים שיקול מרכזי בבחירה. משום כך יש לבחור באופן מיטבי את ההצגות להנגשה.
- מרכיבי הנגישות מהווים שיקול מרכזי בהחלטה של אנשים עם לקות ראייה האם ללכת להצגות תיאטרון. כדאי לשקול מערך של מתנדבים שיצטרפו להצגות, והסכם עם התיאטראות לכרטיסים מוזלים עבור מתנדבים מלווים. זהו מצב של זכייה כפולה – האדם עם לקות הראייה יזכה במלווה, והמלווה יקבל כרטיס להצגה בעלות נמוכה.
- מרכיב העלויות מהווה שיקול ברמה בינונית-נמוכה בהחלטה של אנשים עם לקות ראייה האם ללכת להצגת תיאטרון.

טבלה 16 להלן מציגה את הממצאים בנוגע לשיקולים, לאתגרים ולחסמים בהליכה להצגות.

⁸ יש גם קושי טכנולוגי של קליטה בתוך התיאטרון וכן הצורך לכבות טלפונים במהלך ההצגה.

טבלה 16 : שיקולים אתגרים וחסמים בהליכה להצגות

שיקולים, אתגרים וחסמים N=83	רבה ורבה ביותר %
איכות ההצגה	82
נוכחות של מלווה ללכת איתו להצגה	71
איכות השחקנים	65
התחבורה למקום ההצגה ממקום המגורים	61
קושי להבין את המתרחש בהצגה	56
המרחק אל אולם ההצגה ממקום המגורים	46
נגישות אולם ההצגה	46
נגישות רכישת הכרטיסים	40
עלות כוללת של ההליכה להצגה	39
עלות כרטיס ההצגה	37
שעת ההצגה	22

ממצאים איכותניים: שיפור התוכנית והפיכתה לבת קיימא

דגימה – החלק האיכותני מבוסס על 25 ראיונות עומק ו-2 קבוצות מיקוד כמפורט להלן:

- 3 ראיונות עומק עם משתתפיות המחקר נערכו בתחילתו, ו-6 ראיונות נוספים נערכו עם סיומו. בסך הכול היו 9 מראיינים מבין המשתתפים. מתוכם 4 היו עם עיוורון מוחלט, ו-5 נוספים היו עם שרידי ראייה – שדה ראייה מצומצם, ראיית עצמים גדולים מקרוב, ראיית אור וצל.
- קבוצת מיקוד עם משתתפי המחקר נערכה לקראת סיום המחקר.
- ריאיון עומק אחד נערך עם בת זוג של משתתף במחקר, שנערך לקראת סיום המחקר.
- 6 ראיונות עומק נערכו עם מתארים קוליים, מהם 3 בתחילת המחקר ו-3 עם סיומו.
- 4 ראיונות עומק עם בעלי תפקידים בתיאטראות שהשתתפו בתוכנית, 2 בתחילת המחקר ו-2 בסיומו.
- קבוצת מיקוד עם בעלי תפקידים בתיאטראות שהשתתפו בתוכנית.
- 2 ראיונות עומק עם בעלי תפקידים בספרייה המרכזית לעיוורים ולבעלי לקויות קריאה, אחד נערך בתחילת המחקר ואחד בסיומו.
- ריאיון עומק אחד עם יוזמת התוכנית, התקיים עם סיום המחקר.
- ריאיון עומק אחד עם בעלת תפקיד רלוונטית ממוסד הרווחה.
- ריאיון עומק אחד עם בעלת תפקיד רלוונטית מהביטוח הלאומי.

חשיבות התוכנית בעיני השותפים והמשתתפים

הן יוזמי התוכנית ומנהליה והן המשתתפים בה מייחסים חשיבות רבה לקיומה ולהמשכיותה

"לנושא של הנגשת תרבות, לא בהכרח לעיוורים, יש חשיבות מאוד גדולה גם לשילוב של אוכלוסייה, גם לתפיסה שתרבות זה לא מותרות אלא חלק מבניית זהות של אדם וזה יכול להשפיע על מהלך חייו. שמעתי מקרים של אנשים שאמרו שבזכות זה שהם נחשפו לתכנים באמצעות הנגשה, זה שינה להם מסלול חיים. ברור לי שזאת הסתגלות לא קלה מבחינת המערכות והמוסדות, ויש בזה היבטים מתישים, אך זה בעיקר כי אין מספיק כוח אדם ואין מספיק הסדרה. אם התהליך של ההנגשה יהיה מלווה בכוח אדם מספיק, זה יכול לעשות את התהליך ההחדרה שלו לנעים וזורם עבור כל הצדדים". (מנהלת תחום הנגשת תרבות ומידע, הספרייה המרכזית לעיוורים ולבעלי לקויות קריאה)

"כגוף שעוסק בשיפור רווחת החיים של אנשים עם מוגבלויות ושל אנשים עיוורים, נושא הנגישות הוא חלק בלתי נפרד מזה. כל דבר שהרגשנו שמרחיב את תחושת העצמאות, הרגשנו כי מחובתנו להיכנס אליו. בכל היבטי החיים. אומנם נושא התרבות קשור לשעות הפנאי ולא לדיוור ותעסוקה, אך הוא חשוב בעיני לא פחות. אין שום סיבה שאדם עיוור לא יוכל ליהנות מהצגה. החזון שלנו זה לאפשר שוויון הזדמנויות לאנשים עם מוגבלויות במובן הרחב של המילה. הנושא של תיאור קולי, שגורית דיברה איתנו עליו כבר לפני עשר שנים, התחבר לנו מאוד לחזון הזה". (נציגת המוסד לביטוח הלאומי)

"נכון שיהיה תיאור קולי בכל התחומים – במוזיאונים, בטקסים (זה מתחיל), בספורט, לא רק בהצגות. בכלל בתרבות ופנאי. הרבה מהאוכלוסייה שלנו הם מהגיל השלישי. ואז יש להם זמן רב לצרוך שירותים של תרבות ופנאי". (נציגת משרד הרווחה)

"התקווה שהפתח שפתחנו באמצעות הביטוח הלאומי והספרייה להצגת השירות שנקרא 'תיאור קולי' בתיאטראות ובקולנוע יהפוך לשגרה בחיי התרבות בישראל על ידי תקנה שתדרוש שכל התיאטראות, המוזיאונים, האופרה, הבלט והאירועים הממלכתיים ילוו בתיאור קולי על פי פורמולה שתיקבע בתקנה של מספר האירועים המוגגשים לעיוורים. יישום התקנה נוגע בעיקר למשרד התרבות, משרד החינוך והאינטרנט". (ד"ר נורית נוישטט-נוי, יועצת הקרן)

"החוויה של הנגשת הצגה היא חוויה פנטסטית, כי זה תיאור בלייב, זה כמו שידור רדיו – אתה מתכונן, אבל דברים קורים ואתה צריך למצוא פתרונות ולאלתר. זו חוויה שאני מאוד אוהב. אני מאמין שהמתאר הוא חלק מצוות השחקנים וככה אני נוהג... אני זורם איתם ומתאים את עצמי לאווירה שאני נכנס אליה – מגביה קול ברגע של התרגשות וכיו"ב". (מתאר קולי)

"הציפיות שהיו לי הן שאדם עיוור יוכל ללכת להצגה כצופה רגיל ללא צורך באדם נוסף שילחש לו באוזן, ושזה יעזור לקהל של אנשים עיוורים ולקויי ראייה להשתלב באירועי תרבות." (משתתף במחקר).

הישגים

ההישג המרכזי הוא שנוצר שירות חדש וחשוב בישראל, אשר מאפשר לעיוורים וללקויי ראייה ליהנות מהצגות ואירועי תרבות, להבין באופן שלם יותר את התכנים המוצגים בהם, ולהרגיש פחות תלות בסביבה

"ההישג המרכזי הוא שנוצר שירות שלא היה קיים והוא מתפקד ונכנס היום לשנה הרביעית שלו, כך שהתיאטראות והקהל מכירים אותו, ויש סדר עבודה מסוים שהתגבש ומאפשר פעילות קבועה... יש פידבקים מאוד טובים, אנשים נהנו והתרגשו. מעבר לדבר עצמו, האנשים שמשתמשים בשירות מאוד מעריכים את זה שמישהו שם לב לצורך שלהם ונתן לו מענה, ואז יש הרבה ביטוי לזה והערכה... הצוות בתיאטראות מודע יותר ויודע איך לנהל את הדברים, השחקנים מכירים את זה. כל שנה נוסף תיאטרון, נכנסים לעוד ערים". (מנהלת תחום הנגשת תרבות ומידע, הספרייה המרכזית לעיוורים ולבעלי לקויות קריאה)

"עצם זה שאנשים מגיעים לראות הצגות ומקבלים תיאור קולי, ושרמת ההנאה וההבנה שלהם את ההצגה עולה זה הישג משמעותי". (נציגת המוסד לביטוח הלאומי)

"יש תגובות ראשונות מאוד חיוביות של האוכלוסייה שיכולים ללכת יחד עם בן או בת זוג ובלי שהם יצטרכו לעשות את תפקיד המתאר הקולי". (נציגת משרד הרווחה)

"הייתי שמחה שיהיו יותר הצגות מוגגשות – בתנאי שבאים אנשים. סביב עשרים איש התיאטרון לא מפסיד. קיום השירות תורם לתיאטרון גם ברמה התדמיתית והשיווקית, ולא מהווה קושי מיוחד ברמה

הטכנית. זה הרחיב את הקהל של התיאטרון, אך רק להצגות האלה המונגשות, באמצעות הספרייה והקבוצה של העיוורים". (תיאטרון שהשתתף בתוכנית)

"התיאטראות שהיו שותפים לפרויקט, שהיו לגמרי חלק מזה, רובם משתפים פעולה בצורה טובה. זה שונה מתיאטראות שלא היו שותפים בפרויקט, שמעורבים פחות. במובן זה צריך לציין לטובה את הפרויקט שבאופיו דרש המשכיות – וזה השפיע לטובה על הכנסת התחום באופן שוטף יותר. למשל, הבימה, הקאמרי, בית לסין, שהם תיאטראות יוצרים, בזכות הפרויקט, השימוש בהצגות שלהם אפשר לנו לצאת לתיאטראות אחרים לגמרי, שלא קשורים לפרויקט". (מנהלת תחום הנגשת תרבות ומידע, הספרייה המרכזית לעיוורים ולבעלי לקויות קריאה)

אנשים עיוורים ולקויי ראייה אשר השתתפו במחקר תיארו את ההבדל בחוויה בין הצגה מונגשת ללא מונגשת כמניע המוביל אותם ללכת להצגה או לוותר עליה

"זה כמו שמישהו לידינו והוא לוחש לנו באוזן, ובת הזוג שלי יכולה לצאת לחופש. לפני שהייתה לי בת זוג לא הייתי יכול ללכת להצגות. עכשיו עם התיאור הקולי גם אנשים שאין להם בת זוג, יכולים ללכת להצגות". (משתתף במחקר)

"מבחינתי זה היה הבדל בין לראות את ההצגה ללא לראות אותה. ממש עד כדי כך. אני זקוק לסוג של תיווך. הקרובים אלי מתווכים לי ובזכות זה אני יכול להיות חלק שווה (ואני עוד לקוי ראייה ולא עיוור). התיאור הקולי משלים לי את החלקים שאני מפספס. כי אם הקהל צוחק ולא הבנתי למה, כי הייתה מימיקה או משהו נפל, אז אני לא אבין למה צחקו. זה ממש משלים את התמונה החסרה". (משתתף במחקר)

"הייתה לי חוויה מדהימה – הרגשתי כאילו אני רואה – התיאור השלים את החסר והעביר את הרגשות". (משתתפת במחקר)

"בפעל החוויה הייתה מעבר לציפיות. הכול התחבר לתמונה הרבה יותר שלמה ומלאה, היה אפשר לחוות את ההצגה באופן כמעט מלא... ללא התיאור הקולי לא יכולתי להבין מה מתרחש על הבמה". (משתתף במחקר)

ההנגשה אפשרה שחרור מתחושת התלות הן של האדם העיוור או לקוי הראייה, והן של בן/בת זוגו

"ההנגשה הקולית משחררת שני אנשים. אותי מלהתאמץ לראות או לשאול, ואת אשתי מלהנגיש. אם אשתי לא הייתה הולכת איתי להצגות, לא הייתי הולך, כי היא יודעת בדיוק מה חסר לי. וזה מה שקריין מקצועי יודע לעשות, גם אם הוא לא מכיר אותך". (משתתף במחקר)

"ההנגשה מקלה עלינו משמעותית. זה מוריד מתח – יעירו לי, לא יעירו לי, יש המון להנגיש, יש מעט להנגיש. אני מגיעה רגועה להצגה. זה מכניס בני זוג למלכודת הרצון שבן הזוג ייחנה מול הרצון שלך ליהנות מההצגה. יש הבדל בין להנגיש סרט בבית – שאפשר לעשות פאז, או משהו שראיתי פעם ועכשיו אני צריכה להנגיש, לבין הצגה שהיא חדשה גם לי, וגם אין אפשרות לעשות פאז... זה זה שיש הנגשה, זה מייצר הבדל משמעותי מאוד עבורי כבת זוג – זה נהדר ומשחרר, ואני יכולה ליהנות. לפעמים יש משהו מצחיק ואני רוצה לצחוק איתו והוא לא יודע על מה אנחנו צוחקים, אז זה פוגע

בהנאה שלי. זה פשוט עושה איזה שוויון – מגיעים – שנינו חווים ורואים ואנחנו יכולים לדבר באופן שווה על ההצגה". (בת זוג של משתתף במחקר)

הישג נוסף ומשמעותי הוא הפיכת התיאור הקולי למקצוע, מה שאפשר גיוס תמיכה תקציבית נוספת בפיתוח השירות והרחבת קהל המשתמשים

"הספרייה הצליחה לגייס תרומות ייעודיות לתחום של תיאור קולי בתיאטראות הודות להתבססות... זה משליך גם על הסרטים... בנוסף, הביטוח הלאומי משמעותי ותומך ביותר – הן בפרויקט הנוכחי שהסתיים והן בתמיכה בהכשרה של הקורס הבא. התפיסה של הקורס זה גם שייצאו ממנו חומרים מוגשים – לכן זאת תמיכה משמעותית, כי בסופו של דבר זה מייצר תוכנית".

"בקרוב יתחיל סבב הכשרה נוסף למתארים קוליים שצפוי להיות יותר רחב. זה הפך להיות מקצוע רשמי שמשרד הכלכלה מכיר בו, ולכן הקורס שיהיה, יהיה קורס שנותן הכשרה מקצועית. יש בו היבט שמכסה תחומים של חקיקה, וטכנולוגיות, והתנסות יותר רחבה, והיכרות עם האוכלוסייה, במטרה להגדיל את ההיצע. ההסתכלות היא לא נקודתית רק על עכשיו, אלא להכשיר את הקורקע, כי ברגע שתהיה החקיקה יהיה צורך ביותר מתארים, וגם יש צורך במתארים לסרטים ולמוזיאונים, ולכן הקורס הבא יכלול אספקטים נוספים של הנגשה ולא רק תיאטראות".

"המחקר שנעשה תרם מאוד להגעה לאוכלוסייה חדשה שלא הייתה נחשפת לזה בדרך אחרת".

(מנהלת תחום הנגשת תרבות ומידע, הספרייה המרכזית לעיוורים ולבעלי לקויות קריאה)

הפיכת התיאור הקולי למקצוע, והתפתחות התחום ככלל, באה לידי ביטוי גם במשוב המתארים הקוליים

מראיונות שנערכו בתחילת התוכנית ועם סיומה, עולה כי ישנה שביעות רצון גדולה מתהליך ההכשרה, והוא אפשר למתארים הקוליים ללמוד בעזרת התנסות מעשית, להתנסות בכתיבת קטע, לקבל משוב בונה מהמרצה שהעניק תחושת ביטחון, ליצור דיון פתוח בנוגע להנגשת הצגה לדוגמה, לקבל מדד ל"כמות המלל" הנכונה והמתאימה להנגשה מוצלחת, לערוך מפגש משמעותי עם עורכת הלשון, למצוא איזון בין ההיצמדות לטקסט לבין מידת האלתור, והחשוב ביותר – במהלך העבודה בשנה האחרונה התחזקה תחושת המשמעות והחשיבות הטמונה בתפקיד המנגיש, ועקב כך המתארים הקוליים חשו סיפוק רב יותר ותחושת שליחות בעבודתם.

"מהניסיון למדתי שלא להכביד במלל – קיבלתי משוב שהקהל לא צריך לשמוע את המנגיש כל הזמן, צריך להמעיט במידה מסוימת במלל... הפידבקים מקהל הצופים מעודדים ונותנים יותר ביטחון לביצוע העבודה". (מתאר קולי)

"הקשר הישיר עם המתארים הקוליים האחרים נשמר ונעשית התייעצות במידת הצורך. כמו כן, מתקיים קשר רציף עם מנהלת תחום הנגשת תרבות ומידע בספרייה – קבלת משוב, הנחיה, המלצות ומתן מענה לצרכים שעולים מפעם לפעם". (מתאר קולי)

"המצב עם מכשירי שמע הולך ומשתפר. בשנה האחרונה לא נתקלתי בבעיות שמע." (מתאר קולי)

“בשנה האחרונה נבחרו הצגות יותר מתאימות ומוצלחות להנגשה, הן מבחינת כמות המלל (לא הרבה מדי ולא מעט מדי) והן מבחינת כמות הפרטים הוויזואליים. במבט כולל נראה כי ישנה עלייה בכמות ההצגות להנגשה”. (מתאר קולי)

אתגרים

ישנו אתגר תקציבי וצורך בשיתופי פעולה משמעותיים עם התיאטראות ועם ארגונים שיכולים להפיץ ולפרסם את דבר השירות

מהממצאים עלה כי נדרשת תמיכה תקציבית על מנת לאפשר ביטחון תעסוקתי למתארים הקוליים (רצף, היקף, משרה, תשלום על ביטול זמן נסיעה וכיו"ב), הרחבת שפות התיאור הקולי, הרחבת השירות לערים נוספות, הנגשת מגוון רחב יותר של הצגות ועוד.

“אתגר אחד גדול זה העניין התקציבי. הסיפור הזה עולה כסף. ניסינו דרך משרד התרבות וניסינו גם קצת לחייב את התיאטראות שייקחו את זה על עצמם. מישהו צריך מאוד להאמין בזה ולרצות את זה כדי להוציא על זה כסף, ושם לא גמרנו עדיין את העבודה. משרד התרבות מתקצב את התיאטראות היוצרים, לפי קריטריונים, אחד מהם זה תרומה לקהילה, ותיאטרון שיעשה תיאור קולי מיוזמתו יקבל ניקוד יותר גבוה בסעיף הזה ואז הוא גם יקבל יותר תקציב. לא בטוח שיש לתיאטראות מספיק מודעות לכך. וגם לא ברור עד כמה זה משמעותי. כרגע אין גוף שמממן את זה וזה עדיין לא מחויב על פי חוק.” (נציגת המוסד לביטוח הלאומי)

“נכון לעכשיו אין ביטחון תעסוקתי למתארים הקוליים ולכן יש קושי בזמינות שלהם, בספרייה יש דוגמה מצוינת של קריינים, שיש להם קביעות וביטחון שהספרייה מספקת להם מספר שעות שבועי קבוע ואז מצד הקריין יש מחויבות לתת את השעות האלה. היה טוב להגיע למצב דומה עם המתארים הקוליים... אין אחידות במידת המעורבות וההשקעה של המתארים הקוליים. ההנגשה משלבת גם מפגש מקדים (סיור מקדים), ויחס ותמיכה מקדימים שהם בעלי ערך. יש מתארים קוליים שלוקחים חלק פעיל בסיור ונותנים חוויה יותר טובה, ויש כאלה שפחות. בנוסף, צריך גיוון מבחינת הקולות של המתארים, בעיקר בסרטים ולפעמים גם בהצגות, ומבחינת שפות ההנגשה, בעיקר חסרה הנגשה גם בערבית, רוסיית ואנגלית”. (מנהלת תחום הנגשת תרבות ומידע, הספרייה המרכזית לעיוורים ולבעלי לקויות קריאה)

“קיים קושי להגיע לכל מיני מקומות, אין הסעה מאורגנת. ארגון נסיעות בצורה יותר נוחה יכול מאוד לשפר את תנאי העבודה, גם מבחינת ההוצאות... קורה שבמסגרת העבודה נדרשות הרבה שעות נסיעה ומדובר ביום עבודה שלם (8 שעות)... אין תמורה הולמת לכך”. (מתאר קולי)

אתגר מרכזי נוסף הוא בניית שיתופי פעולה משמעותיים וארוכי-טווח עם תיאטראות ברחבי הארץ, נקודה הכרחית להצלחת ההנגשה

“יש אתגר לייצר מציאות שבה כל מוסד תרבות הוא minded לנושא ההנגשה”.

“סדר פעולות ההנגשה עדיין לא עובד בצורה חלקה ומיטבית, ניתן לראות שיש שיפור. אבל בשביל זה צריך עבודה רציפה מול התיאטראות ושיתוף פעולה מלא שלהם, כשהתיאטרון שותף פעיל זה

עובד, כשהתיאטרון לא שותף פעיל, זה לא עובד. יש תיאטראות שעדיין לא נכנס בהם סדר פעילות שוטף – כלומר אין עבודה שוטפת איתם. יש שם אתגר למצוא מבנה עבודה של הספרייה מול התיאטרון – יש כאן חשיבות לגורם האנושי, לרצף וגם לאופי ולגודל התיאטרון. עם התיאטראות היוצרים, העבודה פחות מובנית. יותר קשה לייצר נוהל, כי תיאטרון מארח מביא בשנה כעשר הצגות ומתוכן ארבע מונגשות ואנחנו סוגרים איתו את כל השנה מראש. בתיאטרון יוצר יש רק את ההצגה האחת או שתיים שהוא עשה ואז אין פה לגמרי... למשל הקאמרי, במהלך השנה האחרונה לא מצאנו שם אף הצגה שרצינו להנגיש, שהיא הצגה שרצה בתיאטראות שאני עובדת איתם בצורה גורפת. (הצגה שמתאימה להנגשה היא – לא מחזמר, לא רק דיבורים, הצגה מעניינת, ושצריך להנגיש אותה, כלומר זה לא רק שני שחקנים על הבמה. למשל, הבימה, הצמה של אבא, היה ברור שהצמה של אבא מגיעה להמון תיאטראות וגם שחייבים להנגיש אותה. ומהקאמרי לא היה כזה דבר. בגלל שיש פה ממד תקציבי – הצגה שנקנתה בהרבה תיאטראות, כנראה שראו בה פוטנציאל, אז בגלל שהתקציב מוגבל, עדיף להנגיש הצגה שתגיע להרבה תיאטראות אחרים.”

”היום המצב הוא שכל התיאטראות שהיו שותפים בפרויקט קיבלו את הציוד ועמדו בהתחייבות שלהם ולמעשה המצב הוא שהחממה של הפרויקט כבר לא קיימת, ואז יש את האתגר לבנות עם כל תיאטרון תצורה שתחזיק מעמד הלאה, בהתחשב באופי שלו, באופי האנשים באזור, בהתחשב בהצגות שמועלות שם. כל מקום הוא שונה.”

(מנהלת תחום הנגשת תרבות ומידע, הספרייה המרכזית לעיוורים ולבעלי לקויות קריאה)

אתגרים נוספים הם היעדר מודעות מספקת לשירות, ומחסור בהנגשה משלימה לתיאור הקולי – הנגשת המידע על אודות ההצגות המונגשות, הנגשת מוסדות התרבות עצמם ודרכי ההגעה אליהם. עדיין חסרה בקרב משתתפי המחקר תחושת עצמאות מלאה, ובשלב זה התוכנית מקנה להם תחושת עצמאות חלקית בלבד

”יש קושי להגיע לידיעת כל הציבור שעשוי ליהנות מהשירות. היידוע על השירות נעשה דרך המרש”ל המקומי (שלא קיים בכל מקום), מנויי הספרייה, ופורומים של עיוורים. אנחנו לא מצליחים להגיע לעיוורים בודדים שלא משויכים לאף קבוצה – אנשים שלא שייכים למסגרות מסודרות ולכן הדרך להגיע אליהם היא על סף הבלתי אפשרי ופה הרצון והשאיפה שלי זה שכל אדם יידע שיש את הדבר הזה. המושג ”תיאור קולי” כשלעצמו לא מוכר, והשאיפה היא שידעו שזה קיים, יידעו מה זה, ויידעו למצוא איפה זה נמצא ומתי. שכל אדם יידע שיש הנגשה לתיאטרון”. (מנהלת תחום הנגשת תרבות ומידע, הספרייה המרכזית לעיוורים ולבעלי לקויות קריאה).

”אתגר נוסף הוא שאנשים צריכים לדעת על זה, אני לא יודעת עד כמה כל העיוורים מודעים לכך. מי שנמצא בקבוצות יודע. הגענו לקבוצות אבל יש הרבה עיוורים בודדים. הצעה לפתרון: לשירות לעיוור יש את כל הפרטים, אולי נכון להפיץ דרכם, לשלוח להם הודעה על זה. מתוך ה-24,000 עיוורים אני חושבת שיודעים על השירות יחסית מעט”. (נציגת המוסד לביטוח הלאומי)

”התיאטראות שנבחרו לתוכנית הפיילוט של התיאור הקולי הם תיאטראות שיש באזורם ריכוזי אוכלוסייה גדולים. היום זה שלב של כמה שיותר לחשוף את הציבור לקיומו של דבר כזה, של תיאור קולי. הגיוס של האנשים שישתמשו בשירות זה האתגר המשמעותי”. (נציגת משרד הרווחה)

“ברור לנו שתצטרך להיות מעטפת מעבר – גם אחרי שנחייב תיאטראות לשים תיאור קולי פעם או פעמיים בחודש, נצטרך לתת מענה לאתגרים אחרים שיש למשתמשים בשירות (כמו הגעה לתיאטרון ועוד). אני חושבת שגם משרד התרבות יצטרך להיות מעורב ולעודד את התיאטראות לצד החיוב שלהם בכך. כל עוד אין חוק, ביטוח לאומי עוזר. כשיהיה חוק אז התיאטרון כבר יצטרך לעשות את זה לבד, וכדאי שמשרד התרבות יסייע לו”. (נציגת משרד הרווחה)

“רצוי שהליווי באולם יהיה מטופל על ידי הספרייה ולא על ידי התיאטרון. פחות מתאים שסדרנים יעשו את זה. כדאי להבין מה כמות האנשים הנדרשת לליווי הקבוצה בתנאים מיטביים ושהספרייה לעיוורים תדאג לכך (במימון של הביטוח הלאומי/משרד ממשלתי)”. (תיאטרון שהשתתף בתוכנית)

“יש קושי להגיע עד לאולם ולהתנייד בתוכו”. (משתתף במחקר)

“...פקטור נוסף שמשפיע אם ללכת להצגה – רמת הנגישות של האולם ושל המקום הספציפי שאני מקבל. אני נעזר בכלב נחייה, אם יש לי ניסיון קודם לא חיובי עם אולם שבו למשל המרווח בין השורות מאוד צר, ומקומות שבהם הכלב יכול לשכב בנוחות הם בעלות מאוד גבוהה, אז אעדיף לדחות את היציאה עד שההצגה תגיע למקום יותר נגיש. הנושא של מקום לכלב נחייה הוא מאוד משמעותי, כלב שדרכו עליו לא ירצה להגיע לאותו המקום שוב. בנוסף, לאנשים שמסוגלים לראות קצת את הבמה יש חשיבות למקום שיתאים עבורם מבחינת מרחק מהבמה.” (משתתף במחקר)

“אם התיאטרון לא נגיש מספיק זה שיקול... קאמרי יותר נוח מבית לסין מבחינת הגישה לשם. כשתיאטרון הבימה היה בשיפוצים לא הייתי הולכת לשם, רק אם היה באיתי אדם רואה, כי כל פעם זה היה במקום אחר.” (משתתפת במחקר)

“כדאי לעשות שירות מנניים – אם אתה מנוי להצגות מסוימות – לדעת איזה הצגות מונגשות במשך חצי שנה-שנה, ולתת את דרכי הגישה והשעות. צריך לעשות את זה כמו הצגות מנניים, שקבועות בזמן, שהכרטיסים נשלחים בדואר או שניתן להוריד אותם במחשב, או להציג בסלולרי. ובתוך זה יכולות להיות גם הצגות בחירה. באתר של כל תיאטרון צריך להיות תפריט של הצגות מונגשות שיהיה נגיש מטעם התיאטרון ושיציגו את ההצגות של העונה הקרובה פלוס הצגות מונגשות. וכשאני אבחר לראות הצגה אני לא אצטרך לבוא עם קבוצת עיוורים מהמרש”ל⁹, אלא אוכל כאדם חופשי ופרטי לקנות כרטיסים מהתיאטרון. להיות אחד מהקהל, טבעי, לקבל אוזנייה ולא להפריע לאף אחד.”

“יש רצון להגיע לפעמים כזוג או עם חברים ולא כקבוצת עיוורים. לדעת מראש זה עוזר. חשוב מאוד לייצע מספיק זמן מראש מתי יש הצגה מונגשת. שזה לא יהיה חייב להיות תלוי במרש”לים כל הזמן. הכי נכון שזה יהיה דרך התיאטרון”. (בת זוג של משתתף במחקר)

בנוסף לאתגרים אלה, ישנם אתגרים טכניים באולם ובהפעלת הציווד

⁹ מרכז רב שירותים לעיוור.

"יש מקומות שהציוד לא עובד בהם במאה אחוז ולפעמים זה משפיע על החוויה". (מנהלת תחום הנגשת תרבות ומידע, הספרייה המרכזית לעיוורים ולבעלי לקויות קריאה)

"קיימות בעיות טכניות המתרחשות בעת השימוש בציוד השמע". (ד"ר נורית נוישטט-נוי, יועצת הקרן)

"לא ניתן לתת מענה לאדם שניתקל בבעיות בעבודת מכשיר השמע המתרחשות לאחר תחילת ההצגה. רוב הבעיות נובעות משימוש לא נכון במכשיר, אולם עם הזמן הקהל לומד את המכשיר וניכר שינוי לטובה". (מתאר קולי)

"חשוב שיש שליטה בתיאור הקולי – היכולת להפעיל ולכבות את המכשיר. כי לא כולם צריכים את אותו הדבר באותה תדירות ולא תמיד רוצים בכל רגע להקשיב לתיאור הקולי. חשוב שניתן מרחב של בחירה מתי להקשיב". (משתתף במחקר)

"הדבר שלאורך כל ההצגות הפריע לי כולל באורחת היה איכות המכשירים (FM ואינפרה אדום). בשני סוגי המכשירים היו בעיות קליטה, זה אמנם השתפר באורחת (אינפרה אדום) אך עדיין היה קושי. בכל ההצגות שהייתי חוויתי התעסקות עם כיוון המכשיר ועם קשיי הקליטה". (משתתף במחקר)

"חשוב מאוד שהעיוורים באולם יישבו בצורה מרוכזת בגלל הבעיות והתקלות שעשויות להיווצר עם מכשירי השמיעה – הדבר יקל על איתור הבעיה ויאפשר גישה מהירה ונוחה לצופה העיוור. באופן אישי לא נתקלתי בבעיות במכשירי השמע". (משתתף במחקר)¹⁰

"תקציבית תהיה הקלה אם הספרייה תביא את הציוד הטכני ותדריך בכל פעם, כי אז התיאטרון יוכל להוריד טכנאי. כדאי שיעשו זאת אנשים עם ידע טכני וגישה להנגשה. החלוקה של האוזניות חייבת לכלול הדרכה לשימוש בציוד וזה לא דבר שהתיאטרון יכול לעשות". (תיאטרון שהשתתף בתוכנית)

"מיותר שנחזיק את הציוד אצלנו. זה ציוד יקר מאוד שנעול עכשיו בתיאטרון. עדיף שיגיעו עם הציוד ביום של ההצגה. זה גם לא אולם הבית שלנו אז יש פה סיכון כי זה פרוץ. הם יכולים כמו שהם עושים בכל הארץ לעשות גם כאן. להגיע עם הציוד. אם תהיה הצגה פעם בחודש ולא פעם בחצי שנה אפשר אולי להשאיר ציוד באולם, ועדיין יותר נוח שכל צד יעשה את מה שהוא עושה הכי טוב – הספרייה לעיוורים תהיה אחראית על ליווי הקבוצה, ציוד, תפעול הציוד, הסבר על הציוד, הכשרת המנגישים והשיבוץ שלהם. והתיאטרון יספק את מנהל ההצגה – הפגישה עם השחקנים – התיאום מול הספרייה". (תיאטרון שהשתתף בתוכנית)

זאת ועוד, בחלק מהתיאטראות עמדת המתאר הקולי עדיין לא מוסדרת – הן מבחינת עבודה תקינה של המכשור והן מבחינת מיקום פיזי הולם

¹⁰ הצעה שצריך ליישב עם הצורך של רבים שלא להיות חלק מקבוצה של עיוורים.

"ההתארגנות לקראת ההנגשה הינה קצת בעייתית – יש תיאטראות בהם נושא של עמדת המתאר הקולי עדיין לא מסודר... אני מרגישה שצריך לבוא מספיק זמן לפני על מנת לוודא מראש שהכול תקין ועובד כראוי, מכיוון שבעבר היו מצבים מאתגרים – קושי לראות / לשמוע את ההצגה, איכות השמע של מכשיר." (מתארת קולית)

"נתקלתי בעבר במקרה של תנאי שידור בעייתיים – הייתי צריך להנגיש מתוך חדר קטן שממנו בקושי היה אפשר לראות את הבמה... בשני מקרים נוספים נתקלתי בבעיית שמע – לא שמעתי את ההצגה מעמדת המתאר ונאלצתי להנגיש בלי לשמוע. בנוסף ישנם תיאטראות שעדיין לא פתרו בעיות בצד הטכני – המערכת כושלת ברגעים מסוימים, איכות השמע יורדת." (מתאר קולי)

הסיוור הקולי, אשר מהווה חלק מתפיסת ההנגשה, מהווה אתגר ואין תמימות דעים באשר למידת נחיצותו

"בחלק מהתיאטראות ישנה בעיה של היעדר ביטוח המונע מקהל לקויי הראייה לעלות על הבמה. כמו כן, לא תמיד הוקדש מספיק זמן למפגש עם השחקנים, ישנם אילוצי זמנים, דרישות התיאטרון, הגעה מאוחרת של השחקן וכדומה". (ד"ר נורית נוישטט-נוי, יועצת הקרן)

"לקיום סיוור המגע יש חשיבות רבה לשיפור ההנגשה והחוויה מההצגה, אולם בשנה האחרונה סיוור המגע כמעט ולא התקיים. בנוסף, במקרים רבים ניכר חוסר מודעות לחשיבות החלק של המפגש עם השחקנים – השחקנים מאחרים או לחוצים בזמן ומנהל ההצגה או צוות התיאטרון מזרז אותם לסיים באופן שנתפס כלא נעים בעיני הנוכחים". (מתאר קולי)

"עדיף משמעותית שכל הסיוור המקדים יתקיים בישיבה בשורה ראשונה ונביא את השחקנים ואת האלמנטים אליהם. גם במונח הטכני יש בעיה בסיוור על הבמה כי זה יכול לפגוע בציווד יקר כמו מיקרופונים". (תיאטרון שמשותף בתוכנית)

בקרב קבוצת המיקוד של צורכי השירות, הייתה הסכמה כי לא נדרש סיוור מקדים ומספיק להוסיף הקלטה של קולות השחקנים לקדימון. עם זאת, בכמה מן הראיונות עם המשתתפים עלה כי המפגש עם השחקנים במסגרת הסיוור המקדים נתפס כחוייטי מאוד ותורם להנאה הכללית מן הערב

"עדיף להקליט משפטים של השחקנים מההצגה ולשים את זה בקדימון – הסיוור המקדים מיותר, אני רוצה להיות קהל רגיל ולא משהו מיוחד שהשחקנים צריכים להתפנות לפני ההצגה בשבילו. אפשר להכניס את זה לקדימון. זה חוסך לנו להגיע מוקדם יותר וחוסך לשחקנים, ומשאיר את זה טבעי ולא משהו מלאכותי שבדרך מרים אלף מערכות. הסיוור המקדים חוייטי כשלעצמו עבור חלק מהמשתתפים, אבל הוא לא הכרחי בהיבט של ההנגשה, כי יש אלטרנטיבה קלה ומשחררת יותר." (משתתף במחקר)

- הצעה זו עולה בקנה אחד עם שאיפת המוסד לביטוח הלאומי ומשרד הרווחה שאדם עם לקות ראייה יוכל להגיע באופן עצמאי להצגה, ולא בהכרח כחלק מקבוצה של לקויי ראייה נוספים הזקוקים ליחס מיוחד.

- הצעה זו מסייעת גם להתמודד עם החשש של התיאטראות מן הסיור מבחינת הסדרי ביטוח, ועם הצעתם לקיים מפגש מקדים ולא סיור מקדים. מפגש כזה יכול להיות אופציונלי למי שמעוניין, ומי שמעדיף לוותר עליו יוכל להסתפק בחלופה מוקלטת (קדימון מורחב שכולל גם הקלטה של השחקנים).

כדאי לשקול הכנת קדימון כזה לכלל ההצגות, גם להצגות לא מונגשות.

שאיפות להמשך

שינוי תקנות נגישות הציבור

"הכי חשוב לספרייה שנוצרות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלויות תשנה את תקנות נגישות הציבור. היום, כל מה שקשור להנגשה באולמות תרבות, קולנוע, דורש נגישות לכבדי שמיעה, אך לעיוורים אין התייחסות. מהרגע שהתקנות ייכנסו לתוקף, זה אומר שכל התחום יקבל הסדרה". (מנהלת תחום הנגשת תרבות ומידע, הספרייה המרכזית לעיוורים ולבעלי לקויות קריאה)

"בחוק עדיין אין תיאור קולי כחובה. הסיבה הייתה שלא היו מתארים קוליים. אני שותפה להסדרת המקצוע, שיכירו בו וזה יגזור תקציבים שיקרקעו את המקצוע הזה". (נציגת משרד הרווחה)

בסיס תקציבי וקביעות תעסוקתית למתארים הקוליים – ביטחון להם ולספרייה

"כפי שמשרד התרבות נותן תקציב למוסדות תרבות (ביניהם הספרייה), חשוב שהמשרד ייתן תקציב קבוע לתיאור הקולי בהצגות ובסרטים, תקציב שיעבור לספרייה כגוף שמנהל את זה. מדובר בסדר גודל של חצי מיליון שקל בשנה שיאפשר הן ביסוס ביטחון תעסוקתי בתחום, מיצוב של התחום, הנגשה בשפות נוספות, הגעה למודעות של אוכלוסייה נוספת שיכולה להיעזר בשירות וכיו"ב. בהיבט של הביטחון התעסוקתי למתארים הקוליים, על מנת ליצור קבוצה יציבה של מתארים פעילים, עם אלמנט של התחייבות ומחויבות הדדית, נדרש תקציב של 150 אלף שקל בשנה". (מנהלת תחום הנגשת תרבות ומידע, הספרייה המרכזית לעיוורים ולבעלי לקויות קריאה)

"בראייה קדימה זה פרויקט אפשרי ופתיר וצריך להתקיים. מאוד בקלות אפשר להפוך את זה לשגרה שלא מייצרת מגה-אירוע. נהלים מסודרים יעזרו. הציוד לא מורכב. הקושי הוא בעיקר ארגוני. השחקנים מאוד אוהבים את הערבים של ההנגשה. חייב להיות לזה גיבוי תקציבי – פיצוי על העלויות הנלוות של התיאטרון, ולגבש נהלי עבודה ברורים בין הספרייה לתיאטראות. זה עובד טוב בהצגות שמתקיימות בארץ, בבית לסין זה יותר מסובך כי ההיבט הטכני, ציוד והסבר עליו, והליווי, שבפועל לא מתקיים, נופל על התיאטרון". (תיאטרון שמשותף בתוכנית)

"נדרשת תוספת תקציבית לצורך הוספת מלווים באולם, אדם שידריך על השימוש בציוד והיה טוב שיהיה גם איש שיווק ייעודי לנושא ההנגשה של ההצגות המונגשות מטעם הספרייה לעיוורים". (תיאטרון שמשותף בתוכנית)

"כל הכשרה שתהיה תקבל בברכה ובשמחה. הייתי מאוד רוצה להתמקצע בתחום של תיאור קולי למזויאונים". (מתארת קולית)

"ישנם כעת עשרה מתארים קוליים פעילים. מתוכנן קורס הכשרה הרבה יותר מקיף ומעמיק. הקורס שהיה הינו רק פיילוט. למעשה, ברגע שייכנס חוק תיאור קולי והתיאטראות יחלו להציע את שירות ההצגות המונגשות לקהל לקויי הראיה, חלק מהתקציב של משרד התרבות שמוגדר כ"תרומה לקהילה" יקבל ביטוי אצל אותם התיאטראות. כתוצאה מכך, אותם התיאטראות יוכלו לרכוש ישירות מטעמים את שירות המתארים הקוליים והיקף עבודתם והתגמול של המתארים הקוליים צפויים להשתנות לטובה". (ד"ר נורית נוישטט-נוי, יועצת הקרן)

"בתחושה שלנו עברנו הכשרה ואנחנו לא ממצים את כל היכולת שלנו, אין מספיק עבודה... אז למה יש כבר עוד הכשרה? מדוע להכניס עוד אנשים למקצוע כשאין מספיק שעות עבודה למי שכבר עבר הכשרה." (מתארת קולית)

"אנחנו מקבלים תשלום די נמוך ביחס למה שאנחנו עושים. זה דורש המון הכנה. וזה להיעדר לפעמים שמונה שעות בשעות הערב. יש אנשים שלא עובדים בזה בגלל העניין של התגמול." (מתארת קולית)

קמפיין לפרסום השירות לאוכלוסייה הרלוונטית ושימור הקשר עמה

"פה נדרשת העזרה של הביטוח הלאומי שיגיע להמונים, למעש. לקפוץ מהמקום של השירות הנקודתי למקום של ההמונים. שידורים כלל ארציים – במעש. בהקשר של כבדי השמיעה יצא כזה דבר שהודיעו בכל כלי התקשורת, לפחות זה הוביל מהלך שלא משאיר את זה מצומצם במסגרת הפרסום... יהיה משמעותי אם הביטוח הלאומי יתמוך בפרסום טלוויזיוני – בזמן המסך שיש לו. בנוסף נדרש עוד כוח אדם שייתן מענה של הקשבה לאוכלוסייה וסוג של שימור לקוחות". (מנהלת תחום הנגשת תרבות ומידע, הספרייה המרכזית לעיוורים ולבעלי לקויות קריאה)

"יש תחושה שיש לנו אוצר ביד שרק מחכה שמישהו ישתמש בו, ולא מצליחים לחדור לשוק. זה מה שהכי מתסכל בכל העבודה בתיאור הקולי – זה לא מגיע למספיק אנשים. זה מתרכז יותר באזור המרכז. אולם גם להצגה בפתח תקווה מגיעים רק עשרה עיוורים – משהו בשיווק לא עובד מספיק טוב. אני מבינה שזאת התחלה אך ציפיתי שאחרי שנתיים זה ישמש יותר אנשים ובינתיים זה לא... האם יש אדם במשרה שמטרתה לשווק את ההצגות המונגשות לעיוורים בכל הארץ?" (מתארת קולית)

"השירות לעיוור התחיל לסייע בתמיכה כספית, ויהיה טוב שימשיך לסייע. הם מסייעים בהסעות וחשוב שהם ימשיכו בזה. הם יכולים לסייע גם במובן של הפצה כיוון שיש להם את כל המאגר של כל העיוורים בארץ". (מנהלת תחום הנגשת תרבות ומידע, הספרייה המרכזית לעיוורים ולבעלי לקויות קריאה)

נקודה זו עולה בקנה אחד עם שאיפת התיאטראות: "אין לי קהל לקוחות מלבד מי שמגיע דרך הספרייה או דרך הקבוצה של העיוורים, אולי יש לי זוג מנויים. הייתי רוצה שזה יגיע לכלל האוכלוסייה – עבודת הגיוס היא קשה ולכן נדרשת יצירת מנגנון ידוע ארצי, כמו קמפיין, כך שדבר קיום השירות יהיה ידוע בכל בית, ושלאנשים עם עיוורון או לקות ראייה יהיה ברור שיש הצגות

מונגשות בישראל ושהם יכולים ליהנות מהצגות כמו כל אזרח ללא מוגבלות". (תיאטרון שמשתתף בתוכנית)

"ממה שאני יודעת נכון להיום מגיעים בעיקר בקבוצות, זה בדרך לשאיפה, אבל לא זה מה שרצינו. אולי זאת צריכה להיות תחנה בדרך. הרצון היה שכל אדם עיוור שרוצה לראות הצגה, יוכל ללכת ולראות הצגה. שהוא יידע שיש לו אפשרות לראות הצגה. הרעיון הוא שלא יהיה צורך להגיע בהכרח בקבוצה, אלא שיהיה את החופש להגיע להצגה בנפרד או עם בן זוג. שכל תיאטרון יודיע שאחת לפרק זמן סביר, ההצגה היא עם תיאור קולי, ויהיה אפשר להגיע עצמאית". (נציגת המוסד לביטוח הלאומי)

"נדרשת עבודה בכמה מישורים: נותני השירות (תיאטראות) – צריך להסביר להם את הנושא, שיווקית זה נכון להם כי יש לא מעט אוכלוסייה שמתקשה בראייה. בנוסף, אנו אמונים על ידוע של האוכלוסייה בקיומו של השירות. ככל שהטכנולוגיה תפשט את זה, יהיה יותר קל – למשל בלי אוזניות, אלא דרך הסלולרי. כלומר הפעולה צריכה להיות במקביל בשני מישורים – מול הממשל (חקיקה, הסדרה) ונותני השירותים ומול האוכלוסייה שנעזרת בהם, לתת את חוויית המשתמש כך שאחר כך לא יוותרו עליה. לא רק בהצגות, גם בסרטים". (נציגת משרד הרווחה)

קבלת אחריות של משרד התרבות ומשרד הרווחה ליישום המוצלח והקבוע של השירות

"הגורמים שנכון שייקחו אחריות על השירות הם משרד התרבות – כי תרבות צריכה להיות מונגשת לכולם לפי חוק שוויון הזדמנויות, ומשרד הרווחה שאחראי על האוכלוסייה של העיוורים. חלקו של הביטוח הלאומי כבר נעשה. מבחינת שיתופי פעולה לקיום מוצלח של השירות, הגוף הרלוונטי המרכזי הוא הספרייה לעיוורים, הם גוף שמייצג את האוכלוסייה, מכיר אותה והם גם הוכיחו את עצמם. עוד גופים הם המרכז לעיוור ואולי גם עמותת מגדלור". (נציגת המוסד לביטוח הלאומי)

אולמות נגישים ודרכי הגעה נגישות

"חשוב שהתיאטרון יהיה מגויס להנגשה ושהוא יסייע גם בתוך התיאטרון. מחוץ לתיאטרון – כל מה שקשור לדרכי הגעה ונגישות – נכון לייצר נאמן תרבות (יכול להיות מתנדב) או שבכל תיאטרון יהיה טלפון של נאמן נגישות – שרכז הנגישות של התיאטרון ייתן מענה של מידע. כדאי לנסות להקים מערך מתנדבים בפריסה ארצית שסייע הן בהגעה לתיאטרון והן בליווי בזמן ההצגה. במקרים רבים יש צורך בקשר מיוחד ובהרבה הקשבה, וגם בסוג של שימור לקוחות, זה דורש כוח אדם". (מנהלת תחום הנגשת תרבות ומידע, הספרייה המרכזית לעיוורים ולבעלי לקויות קריאה)

"חלק מהמשתתפים מגיעים כקבוצה מאורגנת (חברי מועדון, אגודה), חלקם הולכים בליווי בן משפחה באופן קבוע, אך לחלקם אין מי שילווה אותם – דבר המונע את יציאתם להצגות על אף הרצון. כדאי ליצור מאגר מתנדבים, כך שמתנדב יפגוש את לקוי הראייה בכניסה לתיאטרון לצורך בילוי משותף. במקרה זה על המתנדב לרכוש כרטיס להצגה באופן עצמאי". (ד"ר נורית נוישטט-נוי, יועצת הקרן)

"כשהתיאטרון יבין שזאת פעילות שיכולה לגייס עבורו תרומות הוא יהיה מחויב לנושא. אם תיאטרון שיהפוך את עצמו לנגיש מאוד יקבל תרומות, זה יכול לעזור, או דרך קרנות פילנתרופיות או דרך מפעל

הפיס – אולי יעשו מסלול מיוחד לתיאטראות נגישים". (מנהלת תחום הנגשת תרבות ומידע, הספרייה המרכזית לעיוורים ולבעלי לקויות קריאה)

"חשוב להבהיר את הנקודה שזה לא יסתיים רק בתיאור הקולי. חשוב להבין מהם החסמים הנוספים שיש למשתמשים בצריכת תרבות ופנאי (הסעות למשל) ומה השכיחות שלהם. כשהם באים להצגות הרבה פעמים הם יושבים יחד כקבוצה, וזה לא אמורה להיות קבוצה נפרדת. חשוב להגיע למצב שההנגשה מלאה ומאפשרת הגעה כחלק מכלל האוכלוסייה ולא כקבוצה נפרדת". (נציגת משרד הרווחה)

"התיאטראות אשר נבחרו להנגשת ההצגות עומדים בתנאי הנגישות לעיוורים וכבדי ראייה, לא כל התיאטראות עומדים בתנאים אלו, וחלקם צריכים לעבור שיפוצים לשם כך. לאחר שזה יקרה הפרויקט יגדל ויתפשט לערים נוספות". (ד"ר נורית נוישטט-נוי, יועצת הקרן)

"באולמות יותר אינטימיים, כשהבמה יותר קטנה, והקהל יושב יותר קרוב קל יותר לתפוס את המתרחש על הבמה. אז כשעושים הצגה מונגשת עדיף שהיא תהיה באולם כזה. ככל שהבמה פחות עמוקה ופחות מתפרשת על שטח גדול, ללקווי ראייה יש יכולות טובה יותר לתפוס את תנועת הדמויות על הבמה. לדוגמה: ההצגה מהומה רבה על לא מאומה. יש חזית מסוימת על הבמה ששם השחקנים פועלים". (משתתף במחקר)

"האולמות צריכים להיות במודעות שיושבים בשורות ראשונות וחשוב שהרמקולים לא יפגזו את השורות הראשונות". (משתתף במחקר)

הוספת הצגות מונגשות, שיפור השירות והרחבתו לאזורים ולשעות נוספות

"ישנה שאיפה להגיע לתוכנית שנתית של הצגות מונגשות שהן תופענה בלוח התיאטראות ברחבי הארץ כחלק מלוח האירועים המתוכנן. אבן דרך בהגעה למצב כזה הינה הכנסת חוק תיאור קולי, אשר יחייב תיאטראות להנגיש הצגות". (ד"ר נורית נוישטט-נוי, יועצת הקרן)

"צריך תקציב שנתי לכחמישים שעות בשנה לדובר ערבית שיעבוד מתוך הספרייה, כך שתהיה אפשרות להנגיש בשפה נוספת, ובנוסף בשנה הבאה הייתי רוצה שיהיו עשר הצגות בסיס שרצות בכל מקום אפשרי ועשר הצגות חד-פעמיות". (מנהלת תחום הנגשת תרבות ומידע, הספרייה המרכזית לעיוורים ולבעלי לקויות קריאה)

"הייתי רוצה לראות את לוח ההצגות כמשהו קבוע וידוע, שיש בו תיאור קולי כל כמה הצגות. שזה יהיה גם בחקיקה". (נציגת משרד הרווחה)

"ישנה מודעות לכך שעבור חלק מאוכלוסיית לקווי הראייה העניין של יציאה מהבית בשעות המאוחרות של הערב מהווה אתגר גדול ובמקרים מסוימים יציאה כזו אינה אפשרית כלל ולכן ישנה שאיפה לקיום הצגות בשעות מוקדמות יותר". (ד"ר נורית נוישטט-נוי, יועצת הקרן)

"אם מחליטים על רצף הצגות מונגשות צריך לתאם ולהכין זאת מראש. צריך להחליט מתי עושים הצגות. כמה אנשים יבואו. אין בעיה לקיים הצגות רבות מונגשות. אם הספרייה לעיוורים או גורם

אחר נושא בעלויות הנלוות אז אפשר כל ערב. זה רק עניין של ציוד או תקציב. חשוב שהשירות יפורסם ברמה הארצית ושלצורך שיווק נפרד של כל תיאטרון, יהיה שימוש בלוגו של הספרייה כדי שלא תהיה תחושה שהתיאטרון מנסה לעשות הון על העיוורים". (תיאטרון שמשותף בתוכנית)

"צריך שיהיו יותר מנגישים, יותר הצגות, שזה יהיה חלק קבוע בפורמט ולא משהו חד-פעמי שאם לא באת אז זהו פחות או יותר. שיהיה מוטמע בתיאטראות הגדולים בכל הארץ. שיהיה חלק בלתי נפרד". (משתתפת במחקר)

"היה נחמד אם התיאטרון היה יכול להציע מנוי מוזל לעיוור ולמלווה, תוך התחייבות לכך שמתוך שבע הצגות הכלולות במנוי חמש יהיו מונגשות. לעת עתה תיאטרון חיפה מציע מנוי מוזל לעיוור ולמלווה, להם נשמר מקום קבוע לכל השנה וגם מציעים הצגות בשעות אחר הצהריים, אולם אין תוכנית מובנית להצגות מונגשות". (משתתפת במחקר).

"הייתי רוצה שתיאור קולי יהיה זמין יותר – אולי ניתן לעשות זאת באמצעות הקלטה שמוכנה מראש ואפשר להפעיל אותה באופן פרטני... אם הצגות היו מונגשות, אז הייתה לי בחירה אם ללכת בלי אשתי במידה ולא מסתדר לה". (משתתף במחקר)

"להשתדל לא לקחת הצגות עמוסות בהתרחשויות – זה מכניס ללחץ להספיק להבין ולקלוט את כל ההתרחשויות ואז יש חוויה של פספוס. אז צריך הצגות עם מינונים פחותים של עומס. צריך איזון נכון שהעומס הוא כזה שאפשר לעקוב אחריו. לכן, מחזמר זה יותר קשה בדרך כלל. למשל, במשהו אופראי יש קצב שמאפשר לעקוב אחר הדמויות והשירה בשונה ממחזמר קצבי... חשוב שקצב ההצגה יאפשר להיכנס לחוויה ולא ללכת לאיבוד בתוכה, וזה לא תלוי בהיכרות עם הקולות שנעשית בסיוור המקדים אלא יותר בקצב של ההצגה ובסוג ההצגה". (משתתף במחקר)

"יש שוני ביכולות הקליטה של עיוור מלידה ושל לקוי ראייה. ייתכן שללקויי ראייה יש קושי גדול יותר מעיוורים לעקוב אחר עומס של התרחשויות ועדיין להישאר נינוחים וליהנות מן ההצגה". (משתתף במחקר).

תיאור קולי בזמן שהשחקנים לא מדברים, תיאור לקוני השומר על ניטרליות

"המתאר חייב להיות ערני לא להיכנס לתיאור בזמן שהשחקנים מדברים. זה קרה כמה פעמים במחזמר. צריך לדבר רק כשהשחקנים מחליפים מבטים אך לא כשהם מדברים, וכאשר הוא מנגיש הוא צריך להיות קצר וקולע! לא לגנוב מההצגה".

"לדבר בלקוניות, למשל, במקום לומר עכשיו הוא נכנס לבמה, לומר: נכנס לבמה. הוא לא אמור להיות תוספת להצגה וגם חשוב לא לתאר ברגש. הוא לא צריך לחשוב בשבילנו. זה יותר העברת אינפורמציה טכנית. אם זה משהו קומי לדבר בחיך ואם זה משהו רציני זה להיות רציני. כמו קריין. לשמור על ניטרליות. לא לפרש את ההצגה דרך הכנסת רגש או פרשנות. יותר להיות כמו קריין – בהיר, רהוט, ממוקד".

"ההנגשה צריכה להיות במקומות מדויקים מאוד וכשקורה משהו על הבמה – שינוי תפאורה וכדומה, חשוב שהמנגיש יגיד, וחשוב שתהיה למנגיש היכרות טובה מספיק עם ההצגה".

”כשמתארים מה קורה על הבמה לא אומרים באיזה צד זה קורה על הבמה. זה משמעותי במיוחד ללקויי ראייה”.

”כדאי להפחית בתיאורים ויזואליים. בתמונות מסוימות שבהן היה עומס של תיאורים ויזואליים הייתי צריך יותר להתאמץ כדי להבין ואני לא יודע איך זה היה משפיע על אדם שיותר קשה לו להתמודד עם עומס של אינפורמציה דחוסה”.

(משתתפים במחקר)

אפשרות לשמיעה מקדימה של הקראת המחזה

”אם הספרייה הייתה מאפשרת שתהיה שמיעה מקדימה של הקראת המחזה כמו ספר. הקראה ראשונה של המחזה תאפשר לך להגיע עם פחות עומס בהצגה. זה כמו מבוא לחוויה, ואז קל יותר בהצגה עצמה לעקוב אחר רצף האירועים ולא להרגיש שמפספסים”.

סאונד טוב ואיכות גבוהה של הציוד

”עוד נקודה – אוזנייה חיצונית מתפזרת החוצה, לאוזנייה פנימית יש פחות הפרעות חיצוניות. אם נשארים עם אוזניות חיצוניות לצורך שמירה על היגיינה, כדאי לשפר את איכותן. כדי למקסם את חוויית הנגישות צריך למקסם את הטכנולוגיה הקיימת. מגברים טובים, אוזניות טובות”.

”צריך להיות ציוד מובנה בתיאטרון. אדם שמגיע מקבל אוזנייה ומחזיר אותה או שתהיה אפשרות שכל אחד ירכוש פעם אחת ציוד קבוע אישי – אוזנייה ומקלט, שיאפשר לו שימוש בכל התיאטראות”.

”נקודה שהייתי משפרת – כששומעים באוזניות בווליום מאוד גבוה זה מפריע למי שיושב ליד. אז אולי צריך מבנה אוזנייה שמאפשר לשמוע בלי להפריע לכל הסביבה. מאידך, גם שלא יהיה אטום מדי כדי שלא נהיה מנותקים לגמרי מהאולם”.

”אני חושב שבהחלט יש מקום לאוזנייה יותר אטומה ולהשמיע בה גם את הפסקול של ההצגה עצמה, ועליו להלביש את התיאור הקולי. מבחינת סינון רעשים זה יהיה הרבה יותר קל. כי אם יש רעש מהבמה או מהאולם ולא שומעים טוב את התיאור הקולי, צריך להתחיל להתעסק עם הגברת המכשיר והווליום ולפעמים זה עדיין נשמע לא ברור”.

(משתתפים במחקר)

”הכנסת פרוצדורה קבועה של בדיקת מכשור יחד עם איש טכני. כיום, איש טכני בודק את המכשור טרם הגעת המנגיש. אילו הדבר היה נעשה יחד, זה היה נותן יותר ביטחון למנגיש וגם היה יכול לתת חוות דעת נוספת וחשובה מצדו”.

(מתאר קולי).

סיור מקדים לבחירה (ניתן לקבל קדימון שכולל את קולות השחקנים במקום הסיור)

ישנם משתתפים שעבורם סיור המגע נחוה כמשמעותי וכמעצים את החוויה. עבורם יהיה טוב להמשיך ולקיים אותו (אך לא על הבמה אלא בישיבה באולם או בחדר אחר בתיאטרון). יחד עם זאת,

חשוב שמי שלא מעוניין להגיע מוקדם כחלק מקבוצה של עיוורים ולקויי ראייה, יוכל לקבל קדימון מורחב לשמיעה בבית.

"המפגש עם השחקנים הינו דבר מצוין, מעצים את החוויה... השחקנים גילו המון סבלנות ורצון טוב. הדיבור של כל שחקן על עצמו חשוב ועוזר לזיהוי קולו בהצגה. בכלל המפגש כולו עם השחקנים מהווה חוויה בפני עצמה".

"חשוב מאוד שהמפגש עם השחקנים יכול סיוור מגע מכיוון שהוא מהווה מרכיב לא פחות חשוב מההיכרות עם השחקנים".

"סיוור מקדים מהווה אפשרות עבור אדם עיוור להכיר את קול השחקן. רצוי שבעת המפגש, המנגיש יהיה נוכח על מנת לתווך בין קהל לקויי הראיה לבין השחקנים". (מתארת קולית)

קדימון לכלל ההצגות (גם אלה שאינן מונגשות)

"גם הקדימון עזר מאוד לתאר. הקדימון נתן תיאור מוחשי ולפרטי פרטים וזה חשוב. חשוב שהקדימון יורד לפרטים כי יש הצגות שבהם הפרטים הקטנים הם קריטיים".

"הקדימון הינו גם מרכיב משמעותי ותורם".

"היה כדאי לשקול להקליט קדימונים של ההצגות שלא הונגשו עדיין. זה יקל על היכולת להבין לקראת איזו הצגה הולכים – אפילו אם היא לא מונגשת".

(משתתפים במחקר)

דירוג ויזואלי של ההצגה ספציפית

"הייתי שמח אם בתקציר של ההצגה שאני קורא באינטרנט יהיה דירוג עד כמה ההצגה היא ויזואלית, במידה ואין הנגשה. ואז הייתי מרגיש יותר בטוח לצאת לסרטים והצגות גם אם אין הנגשה". (משתתף במחקר)

"בהנחה שמדובר על ההצגה לא מונגשת – אני מנסה לברר מול התיאטרון או עם אנשים עד כמה היא ויזואלית. אם היא ויזואלית מדי אני מחליף אותה בהצגת מנוי אחרת. זה השיקול העיקרי". (משתתף במחקר)

הצעה עתידית לפיתוח נושא הנגשת ההצגות – ההצגה אינטראקטיבית

"בנייה מההתחלה של ההצגה מתוך הכרת המגבלה של העיוור או לקויי הראייה, וזה אומר, ליצור חוויה תיאטרלית עוצמתית ללקויי ראייה, שהם בתוך המרחב שההצגה מתרחשת בו. ההצגה אינטראקטיבית שהיא קרובה אליך. אולי ההצגות פלייבק גם. אם מביימים מראש עם כיוון כזה אפשר היה להביא קהל שלם שכולו לקויי ראייה וזה היה ההצגה בשבילו. וגם קהל רואה כמונח היה נהנה. אתה לא צריך הנגשה, השחקנים לידך, הם זזים. נושמים לידך. האנרגיה שלהם קרובה אז אתה חש את האנרגיה של המשחק לידך". (משתתף במחקר)

הקמת מועדון אשר מעודד יציאה לאירועים, מספק הסעות והנחות במחירים, מסייע במציאת מלווה

ונותן מענה לשאלות דרך אנשי קשר

“ההיבט הכלכלי יכול להיות חסם אם ההצגה יקרה מדי”.

“המחיר גם משפיע. התיאטראות יכולים לתת הנחות כמו שהם נותנים לחבר מועדון”.

(משתתפים במחקר)

סיכום: הישגים, אתגרים, מסקנות והמלצות

היוזמה לקידום שירות תיאור קולי לאנשים עם לקות ראייה נבעה מתפיסת ההכלה, ובפרט בתחום התרבות שהוא חלק מרכזי בהוויה האנושית ובהשתתפות האדם בקהילה. הנגשת התרבות היא עיקרון חשוב בהנגשת המרחב הציבורי לפי חוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות (1998, 2005), ובכלל זה גם לאנשים עם לקות ראייה. עם זאת, מדינת ישראל נמצאת עדיין בעיצומו של תהליך תיקון תקנות נגישות השירות, הטמעתן ואכיפתן בקרב הציבור. החוק הקיים כבר עומד על זכותם של אנשים עם לקויות שמיעה לקבל מערכות עזר לשמיעה, כתוביות, תמלול ותרגום לשפת סימנים באולמות תיאטרון, קולנוע ועוד, אולם טרם הבשילו הליכי החקיקה להנגשת מוסדות תרבות עבור אנשים עם לקות ראייה. פיתוח שירות התיאור הקולי ועיגונו בהכשרתם של אנשי מקצוע הוא צעד ראשון וחשוב בהנגשה לא רק של המרחב הפיזי, אלא של כל השירותים באשר הם לאנשים עם לקות ראייה, ומרכיב חיוני לקראת תיקון בנושא זה בתקנות נגישות השירות. השותפים לתפיסה זו – המוסד לביטוח הלאומי, משרד הרווחה והספרייה לעיוורים, חברו למאמצים ליזום את השירות, להכשיר את העוסקים בו, ליישמו ולחקור אותו.

מחקר מקיף זה בא לבחון אספקטים שונים של שירות התיאור הקולי בתיאטראות עבור אנשים עם לקות ראייה, ולהעריך את התוכנית אשר סיפקה ציוד לתיאטראות, הכשירה מתארים והנגישה הצגות. איסוף הנתונים הכמותי והאיכותני כוון להעריך את השפעת התוכנית על איכות החוויה וההנאה של אנשים עם לקויות ראייה מצפייה בהצגות. המחקר בחן את השלבים העיקריים שבתוכנית ואת מרכיביה החשובים דרך נקודת מבט שונות של נותני השירות ומקבליה, על מנת לחשוף את החוזקות ואת אבני הנגף שבשירות זה. ניתוח הנתונים המוצג במסמך זה משקף את מורכבות התוכנית ומספק הצצה ראשונית לנקודות החוזק והחולשה של השירות. הפרק הנוכחי יסכם את הישגי התוכנית ואתגריה.

חשוב לציין שהחזון של כל הנוגעים בדבר הוא מימוש התיאור הקולי כשירות מובן מאליו שניתן לאנשים לקויי ראייה באירועי תרבות מגוונים, בכללם הצגות תיאטרון וקולנוע, תוכניות טלוויזיה, אירועי בלט, אופרה ומחזות זמר, אירועי ספורט, טקסים וסיורים במוזיאונים. שירות זה מאפשר לאנשים עם לקות ראייה להשתתף באירוע ולהבינו חזותית מבלי להיעזר בבני המשפחה או בחברים, שבעצמם מתקשים ליהנות מהאירוע בשל הצורך להנגיש אותו חזותית לכל אורכו לשותפיהם לחוויה.

הישגי התוכנית והשירות

ההישג המרכזי של התוכנית הוא פיתוח שירות חדש לרווחתם של אנשים עם לקות ראייה בישראל, שבמדינות אחרות בעולם הוא פועל כבר למעלה מעשרים שנה. זהו שירות פעיל, מובנה ושיטתי, הכולל פרוטוקול סדור להפעלתו, והמודעות אליו הולכת וגוברת הן בקרב קהל היעד והן בקרב התיאטראות ונותני השירות האחרים.

מהמחקר עולה כי המשתתפים (אנשים עם לקות ראייה) הפיקו תועלת והנאה מהתיאור הקולי בתיאטרון, והעידו כי השירות תרם להבנתם את תוכן ההצגה בצורה מקיפה. הם ציינו במיוחד שהתיאור הקולי הנגיש עבורם מידע לגבי המתרחש על הבמה, הבעות פנים ורגשות אשר מלווים את הדיאלוג, כולם אלמנטים חשובים להבנת תוכן האירוע. נוסף על כך, ההצגה המונגשת סיפקה

למשתתפים תחושת עצמאות מכיוון שהם יכלו ליהנות ולהבין אותה ללא צורך בתיווך של בן זוג או מלווה, ואף לשלוט במכשיר ההאזנה ולווסת את השימוש בו בהתאם לצורך האישי. בני הזוג נתרמו גם הם והרגישו שהליווי ללא הצורך לתרגם הפך את החוויה למהנה, רגועה ומשותפת יותר. בכך סיפק השירות תחושה של שוויון במהלך האירוע לשני בני הזוג, כפי שדווח בשיחות שהתנהלו הן עם המשתתפים והן עם בני ובנות זוגם לאחר מכן. עצם הידיעה שהאירוע מונגש חיזקה בקרב משתתפי המחקר את תחושת העצמאות ואת תחושת הביטחון לצאת להצגות.

מהראיונות עם אנשי הנהלה בתיאטראות עלה כי השירות מסייע לדעתם להרחיב את הקהל הפוטנציאלי שמגיע להצגות, וכן מאפשר לתיאטרון לתרום לקהילה ומשפר את תדמיתו.

הרצת התוכנית מתוך דו-שיח בין מקבלי השירות ונותניו אפשרה לחשוף את הדרכים היעילות ביותר ליישמו בזמן אמת, ולבחור את ההצגות המתאימות יותר לתיאור קולי מבחינת התוכן החזותי והמילולי שלהן.

אתגרים בהפעלת השירות

האתגר המרכזי והכללי בהפעלת התיאור הקולי הוא הצורך בחקיקה ובהסדרה של נגישות שירותי תרבות לאנשים עם לקות ראייה. אך בחלק זה נדון באתגרים ספציפיים יותר שעליהם דיווחו מקבלי השירות ונותניו במשך תקופת המחקר. המשתתפים, מלוויהם ובני או בנות זוגם, ציינו כי על אף העניין שלהם בשירות ושביעות רצונם הכללית ממנו – עדיין יש לא מעט חסמים אשר מונעים מאדם עם לקות ראייה להגיע לתיאטרון על בסיס קבוע ולהרגיש חלק מהקהל הרגיל. להלן עיקרי האתגרים שעלו במחקר.

1. מודעות לשירות

האתגר הראשון שצינו רוב המשתתפים במחקר, הן מקבלי השירות והן נותניו, היה המודעות לשירות. רוב המשתתפים שמעו על השירות מהספרייה המרכזית לעיוורים או ממרכזים הנותנים שירותים לעיוור (מרש"ל), או שקיבלו הודעות דרך רשתות חברתיות ייעודיות לאוכלוסייה זו. מכך עולה השאלה מהן הדרכים היעילות להביא לידיעת כלל הציבור את המידע על שירות ההצגות המונגשות, ובפרט עבור אנשים עם לקות ראייה ובני משפחותיהם שאינם קשורים לארגונים ועמותות המשרתים אוכלוסייה זו. זאת ועוד, מקבלי השירות העירו על קושי לקנות מנוי להצגות מונגשות וקושי להזמין כרטיסים להצגות אלה באופן עצמאי ולהגיע לתיאטרון כאדם פרטי, לא דרך ארגון ייעודי וכחלק מקבוצה של לקויי ראייה.

2. הפעלת התוכנית

האתגר השני הוא קושי של התיאטראות להפעיל את התוכנית בעצמם, ללא תלות בגופים המעניקים סיוע ללקויי ראייה כגון הספרייה המרכזית לעיוורים. בשלב זה הספרייה היא גורם מרכזי בגיוס תרומות ייעודיות לתוכנית, השגת תקציבי הסעות, ארגון קבוצות ובודדים להגעה להצגות, טיפול בצד הטכני של המכשור וחלוקתו בחלק מהתיאטראות, קשר עם המתארים הקוליים ועוד. ישנם תיאטראות שהטמיעו את התהליך והקצו עובדים לפיקוח על ההפעלה ולסיוע בבעיות, אך לא כל התיאטראות הסדירו זאת.

- האתגרים הספציפיים העולים בהפעלת התוכנית בתיאטראות הם :
- בחירת הצגה מתאימה מבחינת מגוון התרחשויות ומראות, שמאפשרת לשלב בקלות יחסית תיאור בין הדיאלוגים, ושיש סבירות גבוהה שתצא לסבב הופעות ברחבי הארץ. המשתתפים ציינו שמספר ההצגות המונגשות מצומצם, ובהתאם גם הבחירה מצומצמת.
 - יצירת מציאות של כדאיות כלכלית לתיאטראות.
 - היבטים טכניים הקשורים למכשור השמע – אחסון הציוד, חלוקת מכשירי השמע והסבר על הפעלתם, והקצאת עובדים טכניים למענה על בעיות במכשיר במהלך ההצגה. בחלק מהתיאטראות התהליך הוטמע ובחלקם לא.
 - היבטים טכניים באולם: מציאת מקום קבוע ומתאים לעמדת המתאר הקולי.
 - נגישות בתוך אולם התיאטרון, וחוסר בכוח אדם מיומן לליווי אנשים לקויי ראייה אל המושבים.
 - סיור המגע לא התאפשר בכל התיאטראות ממספר סיבות: מיעוט זמן פנוי של השחקנים, במה קטנה מדי, סכנות בטיחות בעלייה לבמה והיעדר ביטוח למשתתפים במקרה של תאונה. עם זאת, חלק מהמשתתפים ציינו שסיור המגע לא היה חשוב עבורם באותה המידה כמו הקדימון. לפי דיווחיהם, חשוב יותר להקליט את קולות השחקנים המופיעים בהצגה כדי שיוכלו לזהותם בעת המופע. הערות המשתתפים מעלות את השאלה האם בכלל יש צורך בסיורי מגע קבועים, או שאופני הכנה אחרים עדיפים. כמו כן, מהדברים עולה צורך ליצור תוכנית גמישה מבחינה טכנולוגית, שתאפשר פתרונות שונים להעברת התיאור הקולי והמרכיבים הנלווים לו.
 - מימון ותקציב, בעיקר במובן של כוח אדם. בשלב זה אין גוף מממן לשירות התיאור הקולי, בעיקר כי הוא עדיין לא מחויב על פי חוק. כאשר חוקקו את תקנות נגישות השירות טרם היו אנשי מקצוע שיכלו להנגיש אותו, וכך קרה שלמרות מעורבותם של מספר גופים ציבוריים – למעשה אין תקציב ממשלתי המיועד לשירות, ומשרד התרבות אינו מעורב בהפעלתו.

3. נגישות התיאטרון וסביבתו

אתגר נוסף שעלה באופן מובהק מדיווחי המשתתפים (אנשים עם לקות ראייה) והתיאטראות הוא ההשפעה של חסמי נגישות בסביבה על יחסי הגומלין מחוץ לתיאטרון ובתוכו. המשתתפים ציינו שהתיאטראות אינם נגישים מספיק מבחינה פיזית לצורכיהם, מה שמתבטא למשל בהיעדר שריון מקומות ישיבה המותאמים לאדם עם כלב נחייה. כמו כן, המשתתפים העידו על קשיים פיזיים בהגעה לתיאטרון ובכניסה אליו, שבמקרים רבים מונעים הגעה לאירועי התרבות מלכתחילה. ממצאים אלה מדגישים למעשה את עיקרון רצף הנגישות, לפיו גם אם השירות הקולי עצמו נגיש דיו – אם הכניסה לתיאטרון, הקופה או הגישה לאולם ולכיסא אינם נגישים, האדם לא יוכל לצרוך את השירות בצורה שוויונית, טוב ומותאם ככל שיהיה. בהתאם לכך, התיאטראות ומוסדות תרבות אחרים צריכים לקחת בחשבון את כל המרכיבים של נגישות השירות והסביבה לאנשים עם לקות ראייה.

4. הכשרת מתארים קוליים והעסקתם

האתגר האחרון שברצוננו להתייחס אליו הוא אתגר ההכשרה וההעסקה של המתארים הקוליים. תיאור קולי הוא תחום ידע חדש, ולמעשה לא קיים חומר לימוד מסודר בנושא או מורים בתחום.

על כן, גם מסגרת ההכשרה נמצאת עדיין בתהליך בנייה ופיתוח. הפתרונות שנמצאו הם הזמנת מרצים מחו"ל ותרגום חומרים קיימים בנושא ממדינות אירופה וארה"ב. בשנים האחרונות הולך ומתגבש צוות מקצועי מקומי ובעל ניסיון שמסייע בגיבוש התהליך. עם זאת, עדיין לא מתקיימת העסקה מסודרת וקבועה של המתארים הקוליים, בהיעדר תקציב קבוע לתוכנית ומערך מסודר להפעלתה. נכון להיום, בכל תיאטרון משולבות ארבע הצגות מונגשות בשנה בלבד, והדבר מקשה על יצירת רצף תעסוקתי עבור המתארים הקוליים. חשוב להדגיש כי הדרישה לשירות עולה גם בסרטים, כנסים ומופעים, אך גם כאן בהיעדר חקיקה העיסוק נותר מצומצם יחסית.

מסקנות והמלצות

על מנת שהשירות של תיאור קולי בתיאטראות יהפוך למציאות קיימת ויציבה עבור אוכלוסיית העיוורים ולקויי הראייה בישראל, ויאפשר להם חוויה שוויונית בצריכת תרבות ואמנות, נדרשות פעולות המשך בכמה רמות. להלן פירוט המלצות המחקר.

∴ **חקיקה** – נדרשת חקיקה של תקנות אשר יסדירו את החובה להציע תיאור קולי באירועי תרבות, ספורט ופנאי.

∴ **אחריות ממשלתית ליישום ולתקצוב השירות** – כדי ליישם את השירות מבחינה מהותית ותקציבית, עליו להימצא בתחום אחריותו של משרד ממשלתי מתאים. המשרדים האפשריים הם משרד התרבות, משרד הרווחה ומשרד החינוך. בהקצאת תקציב קבוע ונהלים ברורים ליישום התוכנית, אפשר יהיה להנגיש מספר הצגות גדול יותר מדי שנה ולהפעילן באופן מוסדר. ישנה חשיבות רבה להסדרת הגורם האחראי לתפעול התוכנית ולמימונה.

∴ **מודעות לשירות** – יש להגדיל במידה רבה את פרסום השירות לאוכלוסייה עם לקות ראייה ולאוכלוסייה הכללית. נדרש קמפיין ארצי לשיווק השירות ולהפצתו בקרב הציבור בכלל, ובפרט בקרב קהל היעד והמעגלים המשפחתיים והחברתיים שמקיפים אותו.

∴ **תיאטראות** – יש לקדם הנגשה במבנה ובשירות של התיאטראות עצמם, נוסף על התיאור הקולי. על כל תיאטרון לוודא שהוא נגיש מבחינה פיזית, כולל אפשרות נוחה להגעה לאולם ולהתמצאות בתוכו, מושבים בשורות קדמיות השמורים ללקויי ראייה, ומקום לכלבי נחייה. על פי תקנות נגישות השירות, כל ארגון המעסיק למעלה מ-25 עובדים חייב להחזיק רכז/ת נגישות; גם אם התיאטרון קטן ומעסיק פחות עובדים, תפקיד כזה יסייע בהפעלת השירות ויקל עליו.

∴ **הקצאת כוח אדם להפעלת התוכנית**: באופן מיטבי, בכל הצגה מונגשת יהיה דייל נגישות אחד לפחות שיתן מענה לכלל הצרכים של המשתתפים לקויי הראייה – מתן הציוד, הדרכה והכוונה, ליווי למקום הישיבה, בדיקת מכשירים ומענה לבעיות. למעשה זוהי אחריות התיאטראות גם כיום, אך ההנגשה מיושמת בהם בצורה חלקית בלבד.

∴ **מקום קבוע למתארים הקוליים**: לפי המלצת אנשי המקצוע, המקום המיטבי למתארים קוליים הוא חדר הבקרה. אם הדבר לא מתאפשר, על התיאטרון לאתר מקום שונה ולקחת בחשבון את נסיבות המופע ואת הצרכים הטכנולוגיים.

∴ **יש לקבוע סדר פעולות מובנה וקבוע ביישום התיאור הקולי.**

∴ **יש לבנות לוח הצגות מונגשות קבוע וידוע מראש, שיהיה זמין גם באתר האינטרנט של התיאטרון ובמענה הקולי.** יש לכלול גם הצגות מונגשות בשעות אחר הצהריים, לטובת מי שמתקשים להגיע

לאירועים בשעות הערב החשוכות. השאיפה היא שלכל הצגה יהיו מספר מועדים מונגשים שיפורסמו מראש, ובהם היא תוצג עם תיאור קולי על פי נוהל שייקבע בתקנות.

∴ **הקמת מערך מתנדבים לליווי להצגות.** רצוי שהמערך יבוסס תקציבית על תמיכת עמותה או קרן פילנתרופית העוסקות בתחום הנגישות ללקויי ראייה. עם זאת, חשוב להקפיד שהאחריות על יישום השירות באופן כללי לא תעבור בעקבות זאת מהמדינה והתיאטראות לעמותות ולמתנדבים.

∴ **המתארים הקוליים** – יש להכיר בתחום כמקצוע רשום על כל המשתמע מכך, כולל תהליך התמקצעות מסודר, קביעות לעובדים, שכר גבוה יותר ועוד. הכרה במתאר קולי כמקצוע רשמי תקדם משמעותית חלק מהאתגרים שצוינו ותגדיל את מאגר נותני השרות.

∴ **התיאור הקולי עצמו** – יש לשמור על הקיים ולשפרו בכמה היבטים נוספים :

∴ **מספר ההצגות ומועד ההצגה** – יש להגדיל את מספר ההצגות המונגשות ואת מספר המועדים להצגתן, ולהציע גם שעות הצגה מוקדמות יותר.

∴ **קדימון** – יש לבחון את הנהלים ואת הדרכים האפשריות לסיור המגע ולהאזנה לקדימון. מומלץ להוסיף קדימון לכל ההצגות, גם לאלה שאינן מונגשות, ולשקול גם אפשרות לספק הקראה מוקלטת של כל המחזה לפני ההצגה למעוניינים. כמו כן מומלץ לשקול הוספה של קולות השחקנים לקדימון.

∴ **אולם התיאטרון** – על מנת לשפר את חוויית השירות, כדאי לשקול למקם את ההצגות באולמות קטנים, עם במה לא עמוקה ורמקולים טובים בווליום מתון.

∴ **שפות התיאור הקולי** – יש להוסיף הנגשה בשפות נוספות, בפרט ערבית ורוסית.

∴ **נגישות פרסום ההצגה** – כדאי להוסיף דירוג ויזואליות לכל הצגה לא מונגשת, שיהיה זמין באתר האינטרנט של התיאטרון ויאפשר למשתמשים בשירות להחליט אם הם מעוניינים לצפות בהצגה גם ללא הנגשה.

∴ **איכות השמע והקלטת התיאור הקולי** – יש למצות את האפשרויות הטכנולוגיות בתחום, הן מבחינת איכות השמע והן במתן האפשרות לחזור אחורה בתיאור הקולי תוך כדי ההצגה. כדאי לבדוק אפשרות לפתח אפליקציה סולרית שתהיה זמינה לכל באי התיאטרון הזקוקים לשירות ההנגשה.

∴ **סיור המגע** – שיפור הזמינות וקלות התפעול של סיור המגע הן לצוות התיאטרון והן למשתמשים בשירות. יש לשקול היכן לקיים את סיור המגע וכיצד לבצעו, ובמידת האפשר להציע חלופות למעוניינים – למשל הקלטת קולות השחקנים מראש ושילובה בקדימון. באשר למגע בתפאורה, מומלץ לאפשר למתעניינים להיחשף אליה בחדר נפרד זמין יותר בתיאטרון, ולא בהכרח באולם המופעים.

כנסים ופרסים

ממצאי ביניים של המחקר הוצגו בשלושה כנסים, וההפעלה של השירות בידי הספרייה לעיוורים זכתה בפרס על העשייה הטובה והמשמעותית בתחום של תיאור קולי.

ACB-ADP 2018 Achievement Award for promoting audio description (international) was given to the Central Library for Blind and Reading Impaired People (CLFB)

Bar-Haim Erez, Ferziger, Gruber, Nahari, Freier Dror & Katz (2019). Audio Description in Cultural Events: Perspective of Clients With Low Vision and Service Providers. The 2019 AOTA Annual Conference & Expo, April 4-7, 2019.

Bar-Haim Erez, Ferziger, Gruber, Neustadt-Noy, Goren, Katz & Freier Dror (2018). Audio Description for Individuals with Visual Disability: Enabling Participation in Cultural Events. A lecture in the World Federation of Occupational Therapists association conference. South Africa.

בר-חיים ארז, פריאר-דרור, גרובר, גורן, פרזיגר, כץ (2017). הנגשת אירוע רב משתתפים לאנשים עם לקות ראייה: תיאור קולי בתיאטראות. הכנס השנתי של האיגוד הישראלי לרפואה פיזיקלית ושיקום תל אביב ישראל

ביבליוגרפיה

American Occupational Therapy Association. (2008). Occupational therapy practice framework: Domain and process (2nd ed.). *American Journal of Occupational Therapy*, 62, 625–583

Benecke, B. (2004). Audio-Description. *Meta* 49(1), 78-80.

Berger, S., McAteer, J., Schreier, K., & Kaldenberg, J. (2013). Occupational therapy interventions to improve leisure and social participation for older adults with low vision: a systematic review. *American Journal of Occupational Therapy*, 67(3), 303-11. doi: 10.5014/ajot.2013.005447.

Braun, S. (2007). Audio Description from a discourse perspective: a socially relevant framework for research and training. [Link](#)

Brouwer, D.M., Sadlo, G., Winding, K. & Hanneman, M.G. (2008). Limitations in Mobility: Experiences of Visually Impaired Older People, *British Journal of Occupational Therapy*, 71(10), 414-421.

Chang, P.J., Wray, L., & Lin, Y. (2014). Social relationships, leisure activity, and health in older adults. *Health Psychology*, 33, 516-23 .

Doble, S.E., & Santha, J.C. (2008). Occupational well-being: rethinking occupational therapy outcomes. *Canadian Journal Occupational Therapy*, 75(3):184-90

European Union- Lifelong Learning Programme (2014). Audio Description: Lifelong Access for the Blind (ADLAB). [Link](#)

Fels, D., Udo, J. P., P Diamond, J., & Diamond, J. (2006). Comparison of alternative narrative approaches to video description for animated comedy. *JVIB* 100: 5, 295-305.

Fryer, L., & Freeman, J. (2012). Presence In those with and without sight: Audio description and its potential for virtual reality applications. *Journal of Cyber Therapy & Rehabilitation*, 5, 15-22.

Hyks, V. (2005). Audio Description and Translation. Two related but different skills. *Translating Today* 4, 6-8.

Lessiter, J., Freeman, J., Keogh, E., & Davidoff, J.D. (2001). A Cross-Media Presence Questionnaire: The ITC Sense of Presence Inventory. *Presence: Teleoperators and Virtual Environments*, 10(3), 282-297

Matamala, A. (2005). Live Audio Description in Catalonia. *Translating Today* 4, 9-11.

Packer, J. (2005). Video description in North America. Retrieved December 30, 2007. [Link](#)

National Eye Institute. (2018). Low vision. Retrieved July 2018. [Link](#)

Ofcom (2008). Code on television access services. London: Ofcom.

Packer, J. (2005). Video description in North America. Retrieved December 30, 2007. [Link](#)

Pettitt, B., Sharpe, K., & Steven, C. (1996). AUDETEL: Enhancing television for visually impaired people. *BJVI* 14(2), 48-52.

Pfanstiehl, M., & Pfanstiehl, C. (1985). The play's the thing - audio description in the theatre. *BJVI*, 3(3), 91-92.

Piper, M. (1988). Audio Description: pioneer's progress. *BJVI* 6(2), 75-76.

Romero-Fresco, P. & Fryer, L. (2013). Could audio described films benefit from audio introductions? A reception study with AD users. *Journal of Visual Impairment and Blindness*, 107(4), 287-295.

Sawilowsky, S (2009). "New effect size rules of thumb". *Journal of Modern Applied Statistical Methods*. 8 (2): 467-474. [Link](#)

Schmeidler, E., & Kirchner, C. (2001). Adding audio description: Does it make a difference? *JVIB* 95: 4, 197-212.

Snyder, J. (2005). Audio Description. The visual made verbal across arts disciplines - across the globe. *Translating Today*, 4, 15-17 .

The American Council of the Blind. Retrieved April 2016. [Link](#)

U.S. Department of Health and Human Services. (2011). Vision. Retrieved June 2018. [Link](#)

Vladeck, B. C. (2005). Economic and policy implications of improving longevity. *Journal of the American Geriatrics Society*, 53(Suppl.), S304–S307.

World Health Organization. Blindness and Visual Impairment fact sheet. (2018). Retrieved July 2018. [Link](#)

נספחים

נספח 1: שאלון רקע

שלום רב,

ברשותך אשאל אותך עכשיו מספר שאלות רקע. שאלות הרקע הינן לצורך הפילוחים הסטטיסטיים ותשובותיך יישמרו בסודיות. הנתונים שייאספו ישמשו למחקר זה בלבד. תודה רבה.

רקע דמוגרפי וסוציו-דמוגרפי

מצב משפחתי: נשוי/אה רווק/ה זוגיות משמעותית אחר [פרט] _____

מגורים: בן/בת זוג הורים / אחים ואחיות דיור מוגן אחר [פרט] _____

יישוב מגורים: _____

ארץ לידה: ישראל אחר [פרט] _____ [שנת עליה]: _____

שפת אם: עברית אחר [פרט] _____

שנת לידה: _____

סולארי: _____

דוא"ל: _____

לימודים: ללא יסודית תיכונית על תיכונית תואר I תואר II ומעלה

הכשרות ותעודות נוספות: _____ , _____ , _____

סטטוס תעסוקתי: עובד כיום עבד בעבר מעולם לא עבד

מסגרת עבודה נוכחית: שוק חופשי מסגרת מוגנת לא עובד

כיצד היית מגדיר את מצבך הכלכלי: ① מאוד לא טוב ② לא טוב ③ סביר ④ טוב ⑤ טוב מאוד

איכות ראייה

לקות הראייה: חדות ראייה שדה ראייה אחר [פרט] _____

איכות הראייה: איני רואה כלל אור וצל עצמים גדולים מקרוב

סוג הלקות [אבחנה]: _____

תחילת הלקות: לידה באיזו גיל התחילה הלקות: _____

הרגלי הליכה וצפייה באירועים

אשאל אותך עתה בנוגע לתדירות הליכה לאירועים שונים בשנה האחרונה [12 חודשים],
 בשנה האחרונה, האם הלכת לסרט: ③ כן, 3 פעמים ומעלה ② כן, פעם או פעמיים ① לא
 בשנה האחרונה, האם הלכת למוזיאון: ③ כן, 3 פעמים ומעלה ② כן, פעם או פעמיים ① לא
 בשנה האחרונה, האם הלכת לקונצרט/אופרה: ③ כן, 3 פעמים ומעלה ② כן, פעם או פעמיים ① לא
 בשנה האחרונה, האם הלכת להצגה: ③ כן, 3 פעמים ומעלה ② כן, פעם או פעמיים ① לא
 אלו אירועי תרבות מעניינים אותך: _____, _____, _____
 האם הלכת בעבר לאירוע המונגש באמצעות תיאור קולי: לא כן [פרט] _____

שיקולים אתגרים וחסמים בהליכה להצגות

בהתייחס לכל אחד מהבאים בבקשה ציין באיזו מידה הוא משמעותי להחלטה שלך אם ללכת לראות הצגה.

1	2	3	4	5	פריט
מועטה	מועטה	כינונית	רבה	רבה	
①	②	③	④	⑤	1. נגישות רכישת הכרטיסים
①	②	③	④	⑤	2. עלות כרטיס ההצגה
①	②	③	④	⑤	3. עלויות כוללות של הליכה להצגה (תחבורה, מלווה וכיו"ב)
①	②	③	④	⑤	4. שעת ההצגה
①	②	③	④	⑤	5. המרחק אל אולם ההצגה ממקום מגורי
①	②	③	④	⑤	6. התחבורה למקום ההצגה ממקום מגורי
①	②	③	④	⑤	7. נגישות אולם ההצגה
①	②	③	④	⑤	8. נוכחות של חברת ללכת אתה להצגה
①	②	③	④	⑤	9. קושי להבין את המתרחש בהצגה (בהעדר תיאור של ההצגה)

①	②	③	④	⑤	10. איכות השחקנים
①	②	③	④	⑤	11. איכות ההצגה

האם ישנם דברים נוספים המשמעותיים להחלטה שלך אם ללכת לראות הצגה?

נספח 2: שביעות רצון ואיכות התיאור הקולי

מכשיר השמע

1. האם קיבלת הדרכה בנוגע לאופן התפעול של המכשיר והאוזניות לפני ההצגה: כן / לא, מדוע?

1	2	3	4	5	פריט
מועטה	מועטה	כינונית	רבה	רבה	
①	②	③	④	⑤	2. באיזו מידה ההדרכה בנוגע לתפעול המכשיר הייתה ברורה
①	②	③	④	⑤	3. באיזו מידה המכשיר היה נוח וקל לתפעול
①	②	③	④	⑤	4. באיזו מידה המכשיר עבד בצורה שוטפת (ללא בעיות)
①	②	③	④	⑤	5. באיזו מידה אתה שבע רצון מאיכות השמע של המכשיר

6. האם ישנם דברים שהיית רוצה להוסיף בנוגע להדרכה על המכשיר והמכשיר עצמו?

הסבר מקדים [קדימון]

7. האם שמעת את הקדימון להצגה: כן בבית / כן לפני ההצגה / לא, מדוע?

1	2	3	4	5	פריט
מועטה	מועטה	כינונית	רבה	רבה	
①	②	③	④	⑤	8. באיזו מידה הקדימון תרם להבנה ולהכרות עם הדמויות
①	②	③	④	⑤	9. באיזו מידה הקדימון תרם להבנה של הקיים על הסט כגון, תפאורה ואביזרים
①	②	③	④	⑤	10. באיזו מידה הקדימון תרם להבנה של העתיד להתרחש בהצגה

①	②	③	④	⑤	11. באיזו מידה אתה שבע רצון מהקדימון להצגה
---	---	---	---	---	--

12. האם ישנם דברים שהיית רוצה להוסיף בנוגע לקדימון להצגה? מה היה חסר לך? מה ניתן לשפר?

סיור מגע

13. האם השתתפת בסיור המגע לפני ההצגה: כן / לא, מדוע? _____

1	2	3	4	5	פריט
מועטה	מועטה	כינונית	רכה	רכה	
①	②	③	④	⑤	14. באיזה מידה סיור המגע תרם לזיהוי הקול של כל שחקן
①	②	③	④	⑤	15. באיזו מידה סיור המגע תרם להבנה ולהכרות עם הדמויות
①	②	③	④	⑤	16. באיזו מידה סיור המגע תרם להבנה של הקיים על הסט כגון, תפאורה ואביזרים
①	②	③	④	⑤	17. באיזו מידה סיור המגע תרם להבנה של העתיד להתרחש בהצגה
①	②	③	④	⑤	18. באיזו מידה אתה שבע רצון מסיור המגע שקדם להצגה

19. האם ישנם דברים שהיית רוצה להוסיף בנוגע לסיור המגע שקדם להצגה? מה היה חסר לך? מה ניתן לשפר? _____

מאפייני התיאור הקולי

[להדגיש] בהתייחס לתיאור הקולי,

1	2	3	4	5	פריט
מועטה	מועטה	כינונית	רבה	רבה	
①	②	③	④	⑤	20. באיזו מידה הביטוי וההגהה של המילים היה ברור
①	②	③	④	⑤	21. באיזו מידה האינטונציה, גובה צליל הדיבור, היה מתאים
①	②	③	④	⑤	22. באיזו מידה קצב ומהירות הדיבור היה מתאים
①	②	③	④	⑤	23. באיזו מידה כמות המלל בתיאור הקולי הייתה מתאימה
①	②	③	④	⑤	24. באיזו מידה התיאור הקולי השתלב במתרחש בהצגה ולא פגע ברצף של ההצגה
①	②	③	④	⑤	25. באיזו מידה התיאור הקולי תרם להבנה של ההצגה
①	②	③	④	⑤	26. באיזו מידה התיאור הקולי תרם לחוויה מההצגה
①	②	③	④	⑤	27. באיזו מידה אתה שבע רצון מהתיאור הקולי
①	②	③	④	⑤	28. באיזו מידה התיאור הקולי גרם לך לרצות ללכת להצגות נוספות עם תיאור קולי

29. האם ישנם דברים שהיית רוצה להוסיף בנוגע לתיאור הקולי? מה היה חסר לך? מה ניתן לשפר?

האם תוכל לתת דוגמאות לדברים שציינת? _____

נספח 3: איכות החוויה מההצגה

תפיסת המרחב Spatial presence

1	2	3	4	5	פריט
מועטה	מועטה	בינונית	רבה	רבה	
①	②	③	④	⑤	1. באיזו מידה הצלחת לדעת מהיכן מהבמה הקולות השונים מגיעים
①	②	③	④	⑤	2. באיזו מידה הרגשת שאתה יכול לדמיין את המקומות בהם סיפור ההצגה מתרחש
①	②	③	④	⑤	3. באיזו מידה הרגשת שאתה יכול לחוות את הסצנות והאירועים בהצגה
①	②	③	④	⑤	4. באיזו מידה הרגשת שכל החושים שלך מתעוררים בהצגה

תפיסת הנרטיב

1	2	3	4	5	פריט
מועטה	מועטה	בינונית	רבה	רבה	
①	②	③	④	⑤	5. באיזו מידה הצלחת לדמיין את הדמויות
①	②	③	④	⑤	6. באיזו מידה הצלחת לעקוב אחר הדמויות
①	②	③	④	⑤	7. באיזו מידה הצלחת לעקוב אחר סיפור ההצגה

מעורבות Engagement והנאה¹¹

1	2	3	4	5	פריט
מועטה	מועטה	כינונית	רכה	רכה	
①	②	③	④	⑤	8. באיזו מידה הרגשת שאתה כל כולך בתוך ההצגה
①	②	③	④	⑤	9. באיזו מידה היית מרוכז בהצגה ולא חשבת על שום דבר אחר
①	②	③	④	⑤	10. באיזו מידה הרגשת שאתה מאבד את תחושת הזמן בהצגה
①	②	③	④	⑤	11. באיזו מידה ההצגה גרמה לך להתרגש
①	②	③	④	⑤	12. באיזו מידה החוויה של ההצגה הייתה עוצמתית
①	②	③	④	⑤	13. באיזו מידה תמליץ לחברים על ההצגה
①	②	③	④	⑤	14. באיזו מידה נהנית מההצגה
①	②	③	④	⑤	15. באיזו מידה ההצגה גרמה לך לרצות ללכת להצגות נוספות

¹¹ פריטים 8-10 שייכים לתחום מעורבות, פריטים 11-15 בודקים את מידת ההנאה מההצגה.

נספח 4: ניטור הצגה [משתתף]

1. היכן ישבת באולם? שורה __, כיסא __.
 2. איכות השמיעה של ההצגה? ⑤ טובה מאוד ④ טוב ③ בינונית ② לא טובה ① מאוד לא טובה
 3. כיצד רכשת את הכרטיס להצגה? רכישה מרוכזת [במסגרת קבוצה] רכישה עצמאית אחר: _____
 4. כיצד הגעת להצגה? הסעה מאורגנת תחבורה ציבורית תחבורה פרטית
 5. עם מי הגעת להצגה? קבוצה (מרש"ל וכיו"ב) משפחה (בן / בת זוג, ילד/ה וכיו"ב) חברה/ה
- אחר: _____
6. היכן / כיצד שמעת על ההצגה? _____
 7. כמה שילמת עבור ההצגה? ₪ __ __ __.
 8. כמה שילמת עבור הביילוי ככלל [נסיעות, מלווה, בייבי-סיטר וכיו"ב]? ₪ __ __ __.

נספח 5: כלי ראיון משתתפים

שלום רב,

שמי _____ מהקריה האקדמית אונו / חברת משב. אני מאוד מודה לך שהסכמת להתראיין. הקריה האקדמית אונו וחברת משב מלוות את המוסד לביטוח לאומי במחקר מעצב לתכנית המנגישה תיאטראות באמצעות תיאור קולי. מטרת הריאיון היא להקשיב ולקבל מידע ביחס ל: א. היבטים בהנגשה ובתיאור הקולי אשר תורמים / יכולים לתרום לרווחה ולחוויה הכללית, לשביעות הרצון ולאיכות התיאור הקולי. ב. צרכים, חסמים ומידת העניין בהצגות ככלל ובהצגות עם תיאור קולי בפרט. הריאיון דיסקרטי והדברים העולים במסגרתו לא יועברו לגורם אחר. הדוח שיוגש לביטוח הלאומי יתבסס על מכלול הראיונות. הריאיון אורך כחצי שעה. הריאיון התנדבותי וניתן להפסיקו בכל שלב. אם יש לך עניין לקבל פרטים נוספים ניתן ליצור איתי קשר במייל info@mashav-research.com

היבטים בהנגשה ובתיאור הקולי אשר תורמים / יכולים לתרום לרווחה ולחוויה הכללית

1. האם הייתה לך חוויה קודמת של תיאור קולי? כיצד נחשפת לנושא? מה היו הציפיות שלך מהשימוש בתיאור הקולי בהצגה?
2. כיצד הייתה החוויה של התיאור הקולי? איך היא השפיעה על הצפייה בהצגה? את/ה יכול לתת דוגמאות?
3. מה היו היתרונות והחסרונות של התיאור הקולי שחווית? מה היית משפר ומשמר בתיאור הקולי? מדוע? וכיצד הדברים האלו יכולים להשפיע על החוויה בהצגה?

צרכים, חסמים ומידת העניין בהצגות ככלל ובהצגות עם תיאור קולי בפרט

4. האם את/ה יוצאת להצגות? איזה סוג? מה משפיע על ההחלטה שלך האם לצאת להצגות? את/ה יכול/ה לתת דוגמאות?
 5. האם היית רוצה לראות יותר הצגות? אם כן - מה היה מעודד אותך לעשות זאת? איזה סוג של הצגות? מה ישפיע על הבחירה?
 6. האם התיאור הקולי יכול להשפיע על ההחלטה לראות הצגה?
 7. האם ישנם דברים משמעותיים נוספים שלא עלו במסגרת הריאיון? ביחס להנגשה של הצגות? ביחס לתיאור קולי? ביחס לחוויה שלך בתיאטראות בישראל?
- לבקש סלולארי לצורך שיוך פרטי רקע: _____ / _____

תודה רבה על שיתוף הפעולה!

נספח 6: כלי ראיון מתארים קוליים פעילים

שלום רב,

שמי _____ מהקריה האקדמית אונו / חברת משב. אני מאוד מודה לך שהסכמת להתראיין. הקריה האקדמית אונו וחברת משב מלוות את המוסד לביטוח לאומי במחקר מעצב לתכנית ההנגשה של התיאטראות באמצעות תיאור קולי. מטרת הריאיון היא להקשיב ולקבל מידע ביחס ל: א. תהליך ההכשרה. ב. העבודה השוטפת כמתאר/ת קולי/ת. הריאיון אנונימי והדברים העולים במסגרתו לא יועברו לגורם אחר. הדוח שיוגש לביטוח הלאומי יתבסס על מכלול הראיונות. הריאיון אורך כחצי שעה וניתן להפסיקו בכל שלב.

תהליך ההכשרה

1. מה הביא אותך לנושא של הנגשה? מה הביא אותך לעבור הכשרה ולעבוד כמתאר קולי?
2. תוכל לתאר את תהליך ההכשרה שעברת? את/ה יכול/ה בבקשה לתת דוגמאות?
3. מה היו היתרונות והחסרונות של תהליך ההכשרה? כיצד הם השפיעו על העבודה? האם יש משהו מתהליך ההכשרה שזכור לך במיוחד? מדוע?

עבודה כמתאר/ת קולי/ת

4. תאר לי את עבודתך כמתאר קולי? סדר יום/ התנהלות יומיומית מקצועית. מהם תהליכי העבודה השוטפים?
5. האם יש דברים שמייחדים את העבודה כמתאר קולי? מה משך אותך אליה? האם וכיצד היא משפיעה על החיים האישיים מחוץ לעבודה?
6. מה יגרום לך להמשיך לעבוד כמתאר קולי?

תחום תיאור קולי

7. מה לדעתך כדאי או נדרש על מנת לקדם את התחום של תיאור קולי? מה נדרש על מנת להגביר את המודעות, החשיפה וההטמעה של תיאור קולי?
8. האם ישנם דברים משמעותיים שלא עלו במסגרת הריאיון ושהיית רוצה לציין?

רקע

ברשותך אשאל אותך מספר שאלות רקע, שאלות הרקע לצורך הבנה מעמיקה בלבד, הריאיון אנונימי והדברים שעלו בריאיון לא יועברו לשום גורם אחר.

שנת לידה: _____

מגדר: אישה גבר

ארץ לידה: ישראל אחר [פרט] _____ [שנת עליה]: _____

שפת אם: עברית אחר [פרט] _____

לימודים: ללא יסודית תיכונית על תיכונית

תואר א, תחומים: _____, _____

תואר ב ומעלה תחומים: _____, _____

הכשרות ותעודות נוספות: _____, _____, _____

מקצוע: _____

עיסוק נוכחי: _____

תודה רבה על שיתוף הפעולה!